

**Izvještaj o stanju ljudskih
prava seksualnih
i rodni manjina
u 2009. godini
u Republici Hrvatskoj**

Faks: 01/457 33 72
Tel.: 098/238 308
E-mail: kontra@kontra.hr
Web: www.kontra.hr

IMPRESSUM:

Nakladnik:
Lezbijska grupa Kontra

Autorica teksta:
Sanja Juras, koordinatorica Lezbijske grupe Kontra

Glavu *Festival Queer Zagreb* pod poglavljem 8. *Javne manifestacije* pripremio:
Gordan Bosanac, Queer Zagreb

Lektura:
Morana Zibar

Grafičko oblikovanje i prijelom:
Zdravko Horvat

Financijska podrška:
Open Society Institute, ILGA Europe

Tisak:
Printera grupa

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Zakonodavstvo	6
3. Suradnja s državnim institucijama i tijelima	15
4. Obrazovanje	27
5. Mediji	31
6. Predsjednički izbori	31
7. Homofobični istupi javnih osoba	32
8. Nasilje i diskriminacija	33
9. Javne manifestacije	40
10. Zaštita ljudskih prava seksualnih i rodni manjina od strane međunarodnih institucija	44
11. Buduće aktivnosti lezbijske grupe Kontra	45
12. Zahtjevi prema državnim institucijama	46

1. Uvod

Pravne promjene

Lezbijska grupa Kontra i Iskorak – grupa za promicanje i zaštitu različitih spolnih usmjerenja započele su suradnju na području javnog zagovaranja u proljeće 2002. godine, što je ujedno i početak intenzivnijeg zagovaranja za zaštitu prava spolnih i rodnih manjina u hrvatskom pravnom sustavu.

Prilikom zagovaranja za ljudska prava LGBT osoba (lezbijke, gejevi, biseksualne i transrodne osobe), često smo se osvrtao/-i na međunarodne dokumente za zaštitu ljudskih prava, posebice one koje su izdali Vijeće Europe i Europski parlament.

Ostvarile/-i smo i značajnu suradnju s nevladinim organizacijama i aktivistima/-icama za zaštitu ljudskih prava LGBT osoba iz Slovenije, Srbije, Bosne i Makedonije, budući da su se slične promjene događale i u drugim zemljama regije.

U 2003. godini dogodio se najveći napredak u zaštiti prava spolnih i rodnih manjina u hrvatskom zakonodavstvu. Nakon uspješnog zagovaranja za zaštitu prava spolnih manjina u hrvatskom zakonodavstvu većinu naših prijedloga usvojio je Sabor RH u srpnju 2003. godine.

U hrvatskom zakonodavstvu spolna je orijentacija prvi put eksplicitno navedena u člancima koji brane diskriminaciju temeljenu na određenim razlikovnim osnovama. Zabrane diskriminacije na temelju spolne orijentacije uvedene su u Zakon o ravnopravnosti spolova, Kazneni zakon, Zakon o radu, Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom školstvu te Udžbenički standard. Također je usvojen Zakon o istospolnim zajednicama.

Izmjene u hrvatskom zakonodavstvu bile su rezultat javnog zagovaranja Lezbijske grupe Kontra i Iskorka, kao i pritiska zbog kandidature RH za ulazak u Europsku uniju.

Zaštita seksualnih manjina u Kaznenom zakonu eksplicitno je navedena 2003. godine u okviru kaznenog djela veličanja fašističkih, nacističkih i drugih totalitarnih država i ideologija ili promicanja rasizma i ksenofobije (čl. 151. a) KZ-a; NN, br. 111/03). Međutim, odlukom Ustavnog suda od 27. studenog 2003. godine br. U-I/2566/2003, taj je zakon u cijelosti poništen. U 2004. godini Kontra i Iskorak nastavili su s javnim zagovaranjem za prava seksualnih i rodnih manjina te je usvojen novi Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, koji smješta spolnu orijentaciju eksplicitno u stavak 3. članka 174. Kaznenog zakona (kazneno djelo rasne i druge diskriminacije). Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, uključujući navedenu dopunu, izglasan je u Saboru RH 13. srpnja 2004. godine. Također, Odbor za ljudska prava RH usvojio je amandman Kontre i Iskorka na prijedlog Zakona o medijima koji se odnosio na uvrštavanje spolne orijentacije u antidiskriminacijsku odredbu tog prijedloga zakona. Nažalost, odbor nije prihvatio amandman druga koji se odnosio na rodni identitet. Zakon o medijima usvojio je Sabor RH, uključujući amandman koji se odnosi na spolnu orijentaciju, 10. svibnja 2004. godine.

U 2005. i 2006. godini udruge Kontra i Iskorak radile su na uvođenju definicije zločina iz mržnje u Kazneni zakon. Prijedlog Kontre i Iskorka za uvođenje definicije zločina iz mržnje u Kazneni zakon usvojio je Sabor RH uglavnom zbog međunarodnog pritiska (OSCE, pridruživanje Europskoj uniji) i podrške predstavnika nacionalnih manjina u Saboru u 2006. godini.

Nakon duge javne rasprave Hrvatski sabor usvojio je 9. srpnja 2008. godine Zakon o suzbijanju diskriminacije. Navedeni Zakon širi institucionalni okvir za zaštitu od diskriminacije. Uvodi instituciju umješača i instituciju udruženih tužbi te daje veće ovlasti Uredu pučkog pravobranitelja, koji prema zakonu obavlja poslove Središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije. Zakon prvi put uvodi zabranu diskriminacije na temelju rodnog identiteta u hrvatsko zakonodavstvo.

Još uvijek nedostaje politička volja da se ukine diskriminacija istospolnih parova na zakonodavnoj razini. U 2006. godini odbijen je prijedlog Zakona o registriranom partnerstvu kojemu je svrha bila istospolnim parovima osigurati prava i obveze koje uživaju bračni drugovi s izuzetkom mogućnosti zajedničkog posvajanja djece.

Protetkih šest godina predstavlja veliku prekretnicu za LGBT zajednicu u Hrvatskoj na zakonodavnoj razini. Međutim, iako su neka prava LGBT osoba sada zaštićena u hrvatskom zakonodavstvu, implementacija novodonesenog zakonodavstva uvelike je otežana diskriminativnim postupanjem državnih institucija u konkretnim slučajevima. U većini slučajeva žrtve ne prijavljuju diskriminaciju i nasilje jer nemaju povjerenje u hrvatski pravni sustav, posebice u policiju. Zajednica je posebno obeshrabrena homofobijom i tran-

sfbijom u institucijama, pa čak i u Saboru RH, koji je izglasao navedene zakone, a čiji zastupnici u javnosti koriste govor mržnje usmjeren protiv spolnih i rodničkih manjina, kršeći te iste zakone i dajući poruku javnosti koliko poštuju odredbe za koje su digli ruke u nadi da će se svidjeti međunarodnoj zajednici.

Sažetak Izvješćaja za 2009. godinu

Pozitivni pomaci u stanju prava seksualnih i rodničkih manjina u Republici Hrvatskoj u 2009. godini vidljivi su kao i proteklih godina u povećanju prijave nasilja i diskriminacije udrugama za zaštitu spolnih i rodničkih manjina. U 2009. godini zabilježile smo povećanje prijava kršenja prava transrodnih osoba. Smatramo da se radi o posljedici pojačanih aktivnosti udruga na tom području i javne rasprave potaknute donošenjem Zakona o suzbijanju diskriminacije.

Ipak, velika većina osoba koje su doživjele diskriminaciju i nasilje nikada ne prijavi takve incidente zbog nepovjerenja u hrvatski pravni sustav i straha od razotkrivanja njihove spolne orijentacije ili rodnog identiteta.

Transrodne osobe izložene su diskriminaciji i nasilju u svakodnevnom životu zbog svog rodnog identiteta, odnosno rodnog izražavanja. Zakoni koji uređuju postupak promjene spola i imena u osobnim dokumentima ne sadržavaju zaštitne mehanizme za zaštitu prava na privatnost transrodnih osoba, što dovodi do kršenja ljudskih prava te izrazito ranjive društvene skupine.

Najnegativniji događaj u 2009. godini izostanak je zabrane od strane nadležnih institucija fašističkog prosvjeda pod nazivom „Antigay prosvjed protiv gay parade - nedopustivo je da nam nameću svoj nakaradni stil života“ u organizaciji Hrvatske čiste stranke prava i Hrvatskih nacionalista. Prosvjed je održan dana 13. lipnja 2009. godine za vrijeme manifestacije Zagreb Pride na Trgu bana Jelačića u Zagrebu. Održavanje navedenog skupa znači ozbiljno nazadovanje u zaštiti ljudskih prava u Republici Hrvatskoj u 2009. godini i rušenje ustavnog načela jednakosti pred zakonom.

Prosvjed je najavljen u medijima deset dana prije održavanja Zagreb Pridea. Stavovi organizatora prosvjeda temeljili su se na nacističkim idejama o nadmoćnosti bijele rase, a web-stranice organizatora i najave prosvjeda bile su opremljene fašističkom ikonografijom i uputama za spravljanje oružja (Molotovljevi kokteli).

Lezbijaska grupa Kontra zatražila je 4. lipnja 2009. godine od nadležnih institucija da zabrane okupljanje, odnosno prosvjed pod nazivom „Antigay prosvjed“ Hrvatske čiste stranke prava i Hrvatskih nacionalista jer je isti sadržavao sve elemente kaznenog djela rasne i druge diskriminacije. S obzirom na to da je okupljanje najavljeno govorom mržnje i pozivom na javni linč, podnijele smo i kaznenu prijavu Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu.

Unatoč svemu navedenom, skup nije zabranjen, a takav postupak Policijska uprava zagrebačka obrazložila je pozitivnom sigurnosnom procjenom. U Zagrebu je održan fašistički skup čiji su sudionici uzvikivali „Ubij pederal!“ za vrijeme samog skupa i držali ruke u fašističkom pozdravu, na što policija nije reagirala. Više sudionika skupa pokušalo je napad na povorku Zagreb Pridea. Jedan od sudionika Zagreb Pridea pretučen je nakon manifestacije. Postupak povodom kaznene prijave protiv organizatora je u tijeku.

Ovim putem želimo uputiti javnu osudu na rad PUZ-a te Ministarstva unutarnjih poslova. Nakon uvida u poziv i web-stranice organizatora, na kojima se otvoreno pozivalo na nasilje i širila mržnja, daljnje sigurnosne procjene nije bilo potrebno provoditi te je zabrana od strane nadležnih institucija morala uslijediti.

Republika Hrvatska nije zabranila okupljanje premda je to morala učiniti. Na taj je način, protivno odredbama Zakona o suzbijanju diskriminacije, povrijedila ustavna prava zajamčena člankom 39. Ustava, prema kojem je zabranjeno i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na upotrebu nasilja, nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji drugi oblik nesnošljivosti, ali i Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava, i to članak 10. i 11. (pravo na slobodu izražavanja i pravo na javno okupljanje) u odnosu na Zagreb Pride te članak 17. (zlouporaba prava) u odnosu na nacistički intoniran protuskup.

Od Ministarstva unutarnjih poslova i Policijske uprave zagrebačke nikada nismo dobile odgovor na zahtjev za zabranu okupljanja, što je već samo za sebe direktna povreda članka 46. Ustava. Zbog “šutnje administracije” navedenim institucijama podnijele smo požurnicu u smislu odredbi Zakona o općem upravnom postupku te ćemo pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom RH kako bismo ukazale na ozbiljno kršenje ljudskih prava koje se dogodilo neregiranjem tijela državne vlasti.

2. Zakonodavstvo

Zakon o radu

Prijedlog Zakona o radu s tekstem konačnog prijedloga zakona, izrađen od strane Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, uvršten je na dnevni red 15. sjednice Hrvatskog sabora.

Lezbijska grupa Kontra izradila je prijedloge amandmana na navedeni prijedlog zakona te ih uputila nadležnim institucijama 16. studenog 2009. godine uz podršku Ženske mreže Hrvatske i Iskoraka te Saveza samostalnih sindikata Hrvatske.

Savez samostalnih sindikata Hrvatske podržao je prijedloge amandmana i sudjelovao u njihovoj izradi, što je bio rezultat suradnje Kontre i SSSH na projektu „Zajedno protiv diskriminacije na radnom mjestu“.

Naime, iako je Zakon o istospolnim zajednicama usvojen još 2003. godine, predlagač zakona ponio se kao da istospolne zajednice u hrvatskom društvu ne postoje, te ih nije spominjao u dijelovima zakona koji se tiču određenih prava, ali ni u dijelovima koji imaju za svrhu sprečavanje sukoba interesa.

U članku 3. kojim su bili propisani izuzeci od primjene glave koja uređuje radno vrijeme (uključujući izuzetak za člana obitelji poslodavca koji živi u zajedničkom kućanstvu s poslodavcem i koji u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca) nije bio naveden/-a istospolni/-a partner/-ica poslodavca koji/-a živi u zajedničkom kućanstvu s poslodavcem i koji/-a u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca.

Također, u članku 65. Prijedloga zakona, koji je govorio o pravu na oslobođenje od obveze rada uz naknadu plaće (plaćeni dopust) za važne osobne potrebe, a osobito u vezi s težom bolešću ili smrću člana uže obitelji, uključujući bračnog ili izvanbračnog partnera, nije bio/-la naveden/-a istospolni/-a partner/-ica. Budući da se radi o pravu koje radnik/-ica koristi u svrhu skrbi za bolesnu osobu, odnosno zbog smrti bliske osobe, nezamislivo je da takvo pravo nije dostupno u slučaju smrti ili oboljenja istospolnog partnera/-ice.

Članak 141. st. 2. koji je propisivao ograničenje biračkog prava u radničkom vijeću za članove upravnih i nadzornih organa poslodavaca i članove njihovih obitelji nije propisivao isto ograničenje i za njihove istospolne partnere, što bi moglo dovesti do slučajeva sukoba interesa.

Ustav RH u članku 3. Definira, među ostalim, jednakost i vladavinu prava kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske. Upravo se zato odmah nakon temeljnih odredaba uređuje zaštita ljudskih prava i fundamentalnih sloboda. S time u vezi, članak 14. Ustava uređuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode neovisno o brojnim razlikovnim karakteristikama, bilo da se radi o onima koje su eksplicitno navedene u tom članku, bilo da se radi o „drugim osobinama“. Činjenica da drugi stavak istog članka naglašava da su svi pred zakonom jednaki, ta se jednakost ima odnositi i na osobe homoseksualne orijentacije. Pravo na jednakost podložno je ograničenju sukladno članku 16. Ustava koje mora biti razmjerno potrebi za ograničenjem u cilju zaštite slobode i prava drugih ljudi te pravnog poretka, javnog morala i zdravlja, ali uz naglasak da svako ograničenje slobode i prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem i određeno u svakom pojedinom slučaju.

Zakon o istospolnim zajednicama (NN, br. 116/03) predviđa zabranu diskriminacije po osnovi istospolne zajednice ili činjenice homoseksualne orijentacije. Zakon o ravnopravnosti spolova (NN, br. 82/2008) i Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, br. 82/2008) sadržavaju zabranu diskriminacije na temelju seksualne orijentacije.

U članku 13. Ugovora iz Amsterdama Europska zajednica potiče se na „poduzimanje prikladnih akcija za suzbijanje diskriminacije temeljene na spolu, rasnom ili etničkom porijeklu, religiji ili uvjerenju, invaliditetu, dobi ili seksualnoj orijentaciji“. Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenog 2000. obvezuje zemlje članice da usvoje zakonodavstvo koje zabranjuje diskriminaciju u području rada, na više osnova, uključujući seksualnu orijentaciju.

Europski sud za ljudska prava donio je 2003. godine presudu protiv Republike Austrije zbog povrede čl. 14. u vezi s čl. 8. Europske konvencije o ljudskim pravima kada su austrijske vlasti odbile protumačiti zakonsku definiciju «životnog suputnika» u kontekstu istospolne zajednice vezano za slučaj nasljeđivanja stanarskog prava. Sud je zaključio da nejednak tretman istospolnih parova (u usporedbi s izvanbračnim raznospolnim parovima) čini povredu Europske konvencije o ljudskim pravima.

Kako bi se Prijedlog Zakona o radu uskladio s pozitivnim međunarodnim i nacionalnim zakonodavstvom, predložile smo sljedeće izmjene:

Ograničenja u primjeni

Članak 3.

- (1) Na radnike na pomorskim ribarskim plovilima ne primjenjuju se odredbe ovoga Zakona o radnom vremenu, stanci te o dnevnom i tjednom odmoru.
- (2) Ministar nadležan za poslove rada (u daljnjem tekstu: ministar), uz suglasnost ministra nadležnog za ribarstvo, donijet će pravilnik o radnom vremenu, odmorima i dopustima radnika na pomorskim ribarskim plovilima.
- (3) Na radnika koji je kao rukovodno osoblje statutom, društvenim ugovorom, izjavom o osnivanju ili drugim pravilima poslodavca ovlašten voditi poslove poslodavca i koji samostalno donosi odluke o organizaciji rada i poslovanja poslodavca, te na radnika člana obitelji ili **istospolnog/-ne partnera/-ice** poslodavca fizičke osobe koji živi u zajedničkom kućanstvu s poslodavcem i koji u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca ne primjenjuju se odredbe ovoga Zakona o radnom vremenu, stanci te o dnevnom i tjednom odmoru, ako su s poslodavcem ugovorili samostalnost u njihovu određivanju.

Plaćeni dopust

Članak 65.

- (1) Tijekom kalendarske godine radnik ima pravo na oslobođenje od obveze rada uz naknadu plaće (plaćeni dopust) za važne osobne potrebe, a osobito u vezi sa sklapanjem braka, porodom supruge, težom bolesti ili smrću člana uže obitelji ili **istospolnog/-ne partnera/-ice**.
- (2) Radnik ima pravo na dopust iz stavka 1. ovoga članka u ukupnom trajanju od sedam radnih dana godišnje, ako to nije drukčije uređeno kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu.
- (3) Članom uže obitelji iz stavka 1. ovoga članka smatraju se: supružnik, srodnici po krvi u pravoj liniji i njihovi supružnici, braća i sestre, pastorčad i posvojenici, djeca povjerena na čuvanje i odgoj ili djeca na skrbi izvan vlastite obitelji, očuh i maćeha, posvojitelj i osoba koju je radnik dužan po zakonu uzdržavati te osoba koja s radnikom živi u izvanbračnoj zajednici.

Biračko pravo

Članak 141.

- (1) Pravo birati i biti birani imaju svi radnici zaposleni kod određenoga poslodavca.
- (2) Članovi upravnih i nadzornih organa poslodavca i članovi njihovih obitelji i **njihovi/-e istospolni/-e partneri/-ce** te radnici iz članka 127. stavka 1. ovoga Zakona nemaju pravo iz stavka 1. ovoga članka. Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskoga sabora razmotrio je, na 29. sjednici održanoj 25. studenoga 2009. godine, Prijedlog zakona o radu, s Konačnim prijedlogom zakona, koji je predsjedniku Hrvatskoga sabora dostavila Vlada Republike Hrvatske, aktom od 22. listopada 2009. godine.

Budući da nismo dobile povratnu informaciju na molbu da prisustvujemo sjednici Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora, kontaktirale smo Odbor telefonom. Dobile smo odgovor da Odbor zasjeda u manjoj dvorani te da zbog toga na sjednici nema mjesta za civilno društvo, odnosno nevladine organizacije i sindikalne središnjice koje su predložile amandmane na Prijedlog zakona.

Kao doprinos raspravi o ovoj temi, Odboru su također upućeni amandmani od strane pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i četiri sindikalne središnjice. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova unatoč apelu nevladinih organizacija nije u svoj prijedlog amandmana uključila amandmane vezane za uklanjanje diskriminacije na temelju seksualne orijentacije iz Prijedloga zakona.

Odbor nije usvojio amandmane Kontre, a također nije usvojio ni brojne amandmane sindikalnih središnjica i pravobraniteljice za ravnopravnost spolova usmjerene na zaštitu ljudskih prava radnika i radnica.

Potpredsjednik Odbora Šime Lučin predložio je usvajanje amandmana koji se tiču istospolnih parova

na raspravi u Hrvatskom saboru. Rasprava o Prijedlogu zakona zaključena je 27. studenog 2009. godine. Zakon je donesen 4. prosinca 2009. godine. Hrvatski sabor nije usvojio predložene amandmane kojima bi se Zakon izmijenio na način da ne bude diskriminativan prema radnicima/-cama koji/-e žive u istospolnim zajednicama.

Vlada RH u proteklih je šest godina redovito i namjerno propuštala implementirati vlastite antidiskriminacijske zakone (usvojene 2003. godine radi približavanja Europskoj uniji), kao i međunarodne dokumente kojih je potpisnica, u pogledu zaštite prava seksualnih manjina, a osobito u pogledu zaštite prava istospolnih parova. Gotovo svi zakoni ostali su mrtvo slovo na papiru jer nema političke volje za pružanje adekvatne zaštite ljudskih prava jednoj od najranjivijih društvenih skupina.

Usvajanje Zakona o radu nastavak je takve prakse. Donesen je Zakon koji ne štiti prava građana i građanki, a podložan je zloporabama.

Zakon o medicinskoj oplodnji

U Republici Hrvatskoj do 2009. godine reproduktivna prava žena bila su uređena Zakonom o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (NN, br. 18/78) iz 1978. godine. Navedenim zakonom bilo je propisano da „žena i muškarac koji ne mogu ostvariti želju za vlastitim potomstvom imaju pravo na medicinsku pomoć“. Do 2004. godine neke bolnice su u praksi pružale medicinski pomognutu oplodnju ženama bez muških partnera te izvanbračnim parovima, dok su druge odbijale obaviti taj postupak ženama koje nisu u braku.

Prijedlog Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji

U listopadu 2004. godine Vlada RH uputila je u Sabor prijedlog Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji. Navedeni prijedlog zakona diskriminirao je žene s obzirom na njihov bračni status, na način da je uskraćivao pravo na medicinski pomognutu oplodnju ženama koje ne žive u braku ili izvanbračnoj zajednici (izvanbračna zajednica je Obiteljskim zakonom [NN, br. 116/03] definirana kao životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca, a traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete).

U javnoj raspravi naglasak je bio na izrazito homofobičnim izjavama članova povjerenstva nadležnog za izradu navedenog prijedloga zakona. Zabrinjavajuća je činjenica da su članovi povjerenstva, oslanjajući se na homofobiju prisutnu u hrvatskom društvu, najčešće za komentar protiv prava na medicinski pomognutu oplodnju neudane žene koristili činjenicu da bi medicinski pomognutu oplodnju, ukoliko bi bila dostupna neudanim ženama, koristile žene koje žive u istospolnim zajednicama. G. Čorošić, član povjerenstva, u izjavi za dnevne novine rekao je da dopuštanje umjetne oplodnje istospolnim parovima nije u skladu s nacionalnim duhom jer “mi nismo takvi”. Ženska mreža Hrvatske, Lezbijska grupa Kontra i Iskorak javno su reagirali na izjave članova povjerenstva, smatrajući ih krajnje uvredljivima za građane i građanke Republike Hrvatske koji/e drže do zaštite ljudskih prava u svojoj državi.

Ženska mreža Hrvatske, Kontra i Iskorak uputili su nadležnim odborima i klubovima zastupnika Hrvatskog sabora prijedloge amandmana s ciljem uklanjanja diskriminativnih odredbi i usklađivanja Prijedloga Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji s pozitivnim nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim dokumentima.

Prijedlog zakona povučen je s dnevnog reda sjednice Sabora bez ikakvog javnog obrazloženja, najvjerojatnije pod pritiskom Katoličke crkve, čiji su se predstavnici u javnoj raspravi žestoko protivili bilo kojem obliku medicinski pomognute oplodnje, te čak išli do te mjere da su djecu začetu postupcima medicinski pomognute oplodnje nazivali “stvarima”.

Bolnice koje su prije pružale medicinski pomognutu oplodnju ženama bez partnera nakon javne rasprave o novom prijedlogu zakona prekinule su tu praksu.

Prijedlog zakona o liječenju neplodnosti i postupcima oplodnje s biomedicinskom pomoći

Socijaldemokratska partija (SDP) izradila je i uputila u proceduru Prijedlog Zakona o liječenju neplodnosti i postupcima oplodnje s biomedicinskom pomoći, koji je uvršten na dnevni red 6. sjednice Hrvatskog sabora u listopadu 2008. godine.

Dana 13. listopada 2008. godine Lezbijska grupa Kontra, Iskorak i Ženska mreža Hrvatske uputili su javnu osudu zbog izrazito neozbiljnog načina na koji je stranka SDP putem ovog prijedloga zakona pristupila tako važnoj temi kao što su reproduktivna prava žena.

Navedeni zakonski prijedlog uskratio bi ženama koje nisu u braku ili izvanbračnoj zajednici pravo na medicinski pomognutu oplodnju te je bio u izravnoj suprotnosti s pozitivnim hrvatskim zakonodavstvom. Republika Hrvatska još je u srpnju 2003. godine donijela Zakon o ravnopravnosti spolova s ciljem zaštite žena od diskriminacije u svim sferama života, pa tako i u pogledu reproduktivnih prava, a osobito s obzirom na njihov bračni i obiteljski status. Bračni status žene ne smije ograničavati njezino pravo da slobodno odlučuje o svom tijelu. Reproductivna prava žena trebaju biti zajamčena svim ženama, a ne samo onima koje su u braku ili izvanbračnoj zajednici.

Posebno je zabrinjavajuće da se o ranom zametku (starosti do 14 dana) u prijedlogu zakona govorilo kao o osobi tako što se navodilo da pri pohranjivanju, nakon proteka najviše 10 godina, „rani zametak treba pustiti da umre“. Riječ „umrijeti“ prema pravilima hrvatskog jezika upotrebljava se samo za ljudska bića. Time se SDP svrstao u red onih koji govore o životu od začeca do smrti.

Prijedlog zakona nije dobio preporuke nadležnih odbora Hrvatskog sabora. Odbor za zdravstvo i socijalnu skrb ocijenio je prijedlog kao nepotpun. Predstavnica Vlade Republike Hrvatske na sjednici Odbora za obitelj, mladež i šport istaknula je da navedeni prijedlog zakona Vlada ne prihvaća jer ima primjedbi na predložena normativna rješenja, na usklađenost s direktivama Europske unije te drugim međunarodnim pravnim instrumentima. Dana 21. studenoga 2008. na 7. sjednici Hrvatskog sabora donesen je zaključak da se ne prihvaća Prijedlog zakona.

Zakon o medicinskoj oplodnji

Dana 28. svibnja 2009. godine mediji su izvijestili da će Nacrt prijedloga zakona o medicinskoj oplodnji izrađen od strane Vlade RH uskoro biti upućen u saborsku proceduru. Navedeno je da Nacrt uskraćuje pravo na medicinsku oplodnju neudanim ženama.

Dana 5. lipnja 2009. godine udruga Roditelji u akciji (RODA) raspisala je internetsku „Peticiju za povlačenje Nacrta prijedloga zakona o medicinskoj potpomognutoj oplodnji“. U peticiji je bilo izraženo neslaganje navedene udruge s uskraćivanjem prava na medicinski pomognutu oplodnju izvanbračnim parovima, ali uskraćivanje istog prava ženama bez partnera i ženama koje žive u istospolnim zajednicama nije spominjano.

U otvorenom pismu Vladi RH od 5. lipnja Ženska mreža Hrvatske, Kontra i Iskorak izrazili su zabrinutost zbog medijskih navoda da Nacrt sadržava odredbe koje su diskriminativne prema ženama s obzirom na njihov bračni status. Nadalje, u otvorenom pismu navedeno je da medicinska oplodnja nije samo metoda za liječenje neplodnosti, nego i pomoć ženama bez partnera da dobiju dijete. Zatražili smo od Vlade RH da uskladi navedeni nacrt s pozitivnim nacionalnim i međunarodnim zakonodavstvom te da uputi u saborsku proceduru prijedlog koji neće biti diskriminativan prema ženama s obzirom na njihov bračni status.

Na dnevnom redu 85. sjednice Vlade dana 8. lipnja 2009. godine bio je Nacrt prijedloga zakona o medicinskoj oplodnji, s Nacrtom konačnog prijedloga zakona. Navedeni je nacrt uskraćivao pravo na medicinski pomognutu oplodnju ženama koje nisu u braku.

Dana 16. lipnja 2009. godine udruga RODA uputila je posebno pismo zastupnicima uoči 11. sjednice Hrvatskog sabora. U pismu se ovoga puta navodilo sljedeće: „Skrećemo pozornost na još neke nedopustive nedostatke, npr. nepostojanjem prava na medicinski potpomognutu oplodnju izvanbračnim partnerima i ženama bez partnera u RH krše se još dva važeća zakona - Obiteljski zakon i Zakon o ravnopravnosti spolova, a neanonimnost donacije genskog materijala upućuje na činjenicu da donacija neće biti.“

Dana 16. lipnja 2009. godine Odbor za europske integracije Hrvatskoga sabora raspravljao je o Prijedlogu zakona o medicinskoj oplodnji, s Konačnim prijedlogom zakona. U raspravi su pojedini članovi Odbora iznijeli sljedeće primjedbe i mišljenja:

- Prijedlog zakona nije usklađen s pravnom stečevinom Europske unije odnosno s Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine. Pravo na medicinsku oplodnju odnosno pravo na liječenje neplodnosti temeljno je ljudsko

pravo, a Prijedlog zakona diskriminira i ograničava dostupnost toga prava samo određenim osobama zavisno od bračnog statusa.

- Donošenje Zakona po hitnom postupku nije neophodno s obzirom na dinamiku procesa pregovora i usklađivanja s pravnom stečevinom Europske unije, a dva čitanja bitno bi doprinijela većoj kvaliteti zakonskih rješenja.

Odbor za europske integracije nakon provedene rasprave o Prijedlogu zakona o medicinskoj oplodnji nije zauzeo stajalište, jer su se mišljenja članova Odbora o njegovoj usklađenosti s pravnom stečevinom Europske unije podijelila (4 glasa „za“ i 4 glasa „protiv“).

Dana 18. lipnja 2009. godine pravobraniteljica za ravnopravnost spolova uputila je mišljenje o Nacrtu prijedloga zakona o medicinskoj oplodnji predlagatelju, Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi. U svom mišljenju pravobraniteljica je između ostaloga navela sljedeće:

„Radi se o zakonu koji zadire, između ostalog, i u pitanja ravnopravnosti spolova, jer se tiče i pitanja reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava žena i zabrane diskriminacije na temelju bračnog i obiteljskog statusa.

Međunarodni dokumenti koje je Republika Hrvatska ratificirala i koji je pravno i politički obvezuju (UN-ova Konvencija o ukinuću svih oblika diskriminacije žena, Pekinška platforma i Plan akcije - kao dokumenti doneseni na Svjetskoj konferenciji žena održanoj u Pekingu 1995.) te nacionalni dokumenti koji se odnose na ravnopravnost spolova više su nego jasni kada je u pitanju zdravlje žena. Prema tim dokumentima država je dužna „promicati i osigurati prava žena na najviše standarde tjelesnog i duševnog zdravlja žena“, te se ističe „važnost seksualnog i reproduktivnog zdravlja žena“.

Preporuka CM/Rec (2007) 17 odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o standardima i mehanizmima ravnopravnosti spolova i Memorandum s objašnjenjima među elementima koji ukazuju na postojanje političke volje i opredijeljenosti država za ravnopravnost spolova na području zaštite zdravlja, seksualnih i reproduktivnih prava u članku 44. se navodi: „44. To nadalje implicira da zdravlje žena i muškaraca mora biti razmatrano kao jednako vrijedno i da i žene i muškarci moraju imati neprikosnoveno pravo da odluče o svom tijelu, uključujući i seksualna i **reproduktivna prava**. Takva potvrda mora se reflektirati u razvoju, provedbi, **pristupu**, nadzoru i evaluaciji zdravstveno-socijalnih usluga te u istraživačkim prioritetima.“

U svom izvješću o uočenoj pojavi neustavnosti u sustavu mirovinskog osiguranja **Ustavni sud** Republike Hrvatske navodi: “U odnosu na obitelj Ustav ne čini razlike između bračne i izvanbračne zajednice. Obje vrste zajednica Ustavom su priznate i obje vrste uređuju se zakonom... Ustavni sud izvješćuje Hrvatski sabor o potrebi dopune ZOMO-a radi uređenja zakonskih pretpostavki za priznavanje prava na obiteljsku mirovinu i izvanbračnoj udovici, odnosno udovcu osiguranika, kao članu njegove obitelji.“ (U-X-1457/2007 od 18. travnja 2007., Narodne novine br. 43/07)

Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova izrijekom se **zabranjuje diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa** (čl. 6).

Zbog svega navedenog smatram, a polazeći od činjenice da je Zakon o ravnopravnosti spolova organski zakon, a pravobraniteljica za ravnopravnost spolova ovlaštena ocjenjivati usklađenost propisa s tim zakonom te upozoravati i davati preporuke, da su sve odredbe predloženog Nacrta prijedloga zakona o medicinskoj oplodnji s Nacrtom konačnog **prijedloga zakona koje ne daju ista prava izvanbračnim parovima kao ni osobama koje nisu ni u jednoj od tih zajednica diskriminatorne prema tim osobama i parovima.**“

Dana 23. lipnja 2009. Odbor za zakonodavstvo Hrvatskoga sabora raspravljao je o Prijedlogu zakona o medicinskoj oplodnji, s Konačnim prijedlogom zakona, te je podržao donošenje ovoga Zakona po hitnom postupku. U raspravi je izneseno mišljenje da pojedine odredbe ovog Zakona valja preispitati u dijelu koji se odnosi na položaj izvanbračnih zajednica imajući u vidu odredbe posebnog zakona.

Dana 23. lipnja 2009. Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora raspravljao je o Prijedlogu zakona o medicinskoj oplodnji, s Konačnim prijedlogom zakona. Nakon provedene rasprave članovi/ce Odbora većinom glasova (7 za i 5 protiv) odlučili su predložiti Hrvatskom saboru da donese Zakon o medicinskoj oplodnji. Predsjednica Odbora, Gordana Sobol, sukladno članku 51. Poslovnika Hrvatskog sabora iznijela je izdvojeno mišljenje kojim se duboko protivi donošenju ovakvog prijedloga zakona jer on sadrži diskriminatorne odredbe koje su u suprotnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o suzbijanju diskriminacije jer određenu vrstu medicinske pomoći ograničava s obzirom na bračno stanje, a provedba određenih medicinskih postupaka štetna je po zdravlje žene te je u suprotnosti s pravom dostupnosti postupaka koji su najmanje štetni po njihovo zdravlje.

Dana 23. lipnja 2009. Odbor za zdravstvo i socijalnu skrb Hrvatskog sabora raspravljao je o Prijedlogu zakona o medicinskoj oplodnji, s Konačnim prijedlogom zakona. Odbor je odlučio predložiti Hrvatskom saboru na usvajanje Zakon o medicinskoj oplodnji uz sedam amandmana uglavnom nomotehničke prirode.

Dana 23. lipnja 2009. Odbor za zdravstvo i socijalnu skrb Hrvatskog sabora raspravljao je o Prijedlogu zakona o medicinskoj oplodnji, s Konačnim prijedlogom zakona. Nakon provedene rasprave Odbor je većinom glasova (četiri glasa „za“, tri „protiv“ i jedan „suzdržan“) odlučio predložiti Hrvatskom saboru da donese Zakon o medicinskoj oplodnji. U raspravi su iznesena različita mišljenja o tome treba li pravo na medicinsku oplodnju omogućiti samo osobama koji su u braku ili to pravo treba omogućiti i osobama koje su u izvanbračnoj zajednici, odnosno svima, bez obzira na bračni status. Dana 30. lipnja javno je reagirala i Ženska sekcija Saveza samostalnih sindikata Hrvatske. U priopćenju je stajalo da Nacrt „diskriminira neplodne žene s osnova bračnog i obiteljskog statusa prijetnjom da parovi ili pojedinci koji se nisu registrirali neće imati pravo na medicinski potpomognutu oplodnju, iako boluju od neplodnosti.“

Dana 8. srpnja 2009. godine potpredsjednik Vlade i ministar zdravstva i socijalne skrbi mr. Darko Milinović predstavio je Prijedlog zakona o medicinskoj oplodnji u Hrvatskom saboru. Mr. Milinović je prilikom predstavljanja diskriminativnog Prijedloga zakona o medicinskoj oplodnji rekao da žene koje žive u izvanbračnoj zajednici ne mogu ići na postupak potpomognute oplodnje. Pritom je naveo primjer jedne svoje znanice. „Rekao sam joj kako taj njezin drug, ako nije spreman pred matičarem i, što je meni još važnije, pred Bogom reći sudbonosno da, onda nije spreman brinuti se ni o djetetu“, izjavio je ministar prilikom predstavljanja Prijedloga zakona.

Ženska mreža Hrvatske, Kontra i Iskorak reagirali su 8. srpnja na izjavu ministra zdravstva u Hrvatskom saboru navodeći da se radilo o izravnom napadu na ustavni poredak i zadiranje u ustavna načela sekularizma i ravnopravnosti spolova. Vlada RH ima dužnost štiti prava građana i građanki bez obzira na spol i vjersku pripadnost. Ravnopravnost spolova ubraja se u najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj je za tumačenje Ustava. Zakon koji ograničava pravo žena na slobodno raspolaganje vlastitim tijelima zavisno o njihovu bračnom statusu predstavlja grubu povredu ljudskih prava zajamčenih člancima 3. i 14., kao i člankom 62. Ustava Republike Hrvatske kojim se jamči i posebno štiti materinstvo. Najavljeno je da ukoliko Hrvatski sabor usvoji Prijedlog zakona o medicinskoj oplodnji u obliku u kojem je predložen od strane Vlade RH, Ženska mreža Hrvatske, Kontra i Iskorak podnijet će Ustavnom sudu prijedlog za ocjenu ustavnosti novodonesenog zakona s danom njegova stupanja na snagu. Također, navedeno je da će međunarodne nadležne institucije biti obaviještene o ovom grubom kršenju ljudskih prava u Republici Hrvatskoj. Dana 11. srpnja, a zatim i 17. srpnja 2009. godine udruga Roda u više hrvatskih gradova održala je prosvjede protiv donošenja Zakona o medicinskoj oplodnji u predloženom obliku.

Dana 16. srpnja Vlada RH nadopunila je Prijedlog zakona amandmanom kojim se takva oplodnja dopušta i izvanbračnim parovima. Time Prijedlog zakona nije usklađen s pozitivnim antidiskriminacijskim zakonodavstvom, jer zakon i dalje ostaje diskriminativan prema ženama bez partnera i ženama koje žive u istospolnim zajednicama.

Prijedlog zakona o medicinskoj oplodnji usvojen je u takvom obliku 17. srpnja 2009. godine. Iako se radi o zakonu koji se tiče temeljnih prava te sadrži kaznene odredbe, zakon nije izglasan dvotrećinskom većinom u Hrvatskom saboru, nego na krajnje sramotan način, s jedva dobivenom podrškom natpolovične većine. Reproductivna prava žena kao dio ljudskih prava zajamčena su svim ženama Ustavom RH i međunarodnim dokumentima. Unatoč brojnim upozorenjima, reakcijama i prosvjedima pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, udruga roditelja te ženskih udruga i udruga za prava seksualnih manjina, nadležne

institucije odlučile su grubo prekršiti ljudska prava svojih građanki usvajanjem diskriminativnog zakona. Vlada ima obvezu štititi prava svih građana i građanki Republike Hrvatske i ne može birati koje skupine građana/-ki će diskriminirati, zavisno o tome koliki je pritisak javnosti da to učini ili kakav je stav Crkve. Nadalje, udruge roditelja upozorile su da ovakav zakon ne omogućava zapravo nikome pravo na medicinski potpomognutu oplodnju. Naime, zakon koji je usvojen ograničava oplodnju na samo tri jajne stanice i zabranjuje zamrzavanje zametaka, postupke koji su se u Hrvatskoj provodili rutinski više od dvadeset godina, a umjesto toga uvodi se eksperimentalna metoda oplodnje smrznutih jajnih stanica, koja se u Hrvatskoj i ne provodi i koja ne omogućava realne izgleda za začeće.

30. srpnja 2009., na dan stupanja na snagu Zakona o medicinskoj oplodnji, Ženska mreža Hrvatske organizirala je javnu akciju pod nazivom „Moja maternica, moji jajnici; o njima ne mogu odlučivati državni i crkveni tajnici“. Članice Ženske mreže predale su sukladno ranijim najavama Ustavnom sudu prijedlog za ocjenu ustavnosti Zakona o medicinskoj oplodnji. Nakon predavanja prijedloga za ocjenu ustavnosti članice Ženske mreže dijelile su na Cvjetnom trgu informativne letke o reproduktivnim pravima žena te majice i naljepnice s natpisom „Moja maternica, moji jajnici; o njima ne mogu odlučivati državni i crkveni tajnici“.

Nakon ove akcije prijedloge za ocjenu ustavnosti također su podnijeli i predsjednik Republike Hrvatske i udruga RODA.

Ustav

U 2009. godini Vlada Republike Hrvatske osnovala je Radnu skupinu za izradu nacрта ustavnih promjena, koje su nužne zbog očekivanog ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

Dana 16. studenog 2009. godine Lezbijska grupa Kontra izradila je i uz podršku Ženske mreže Hrvatske i Iskoraka uputila Radnoj skupini i nadležnim institucijama prijedlog ustavnih promjena. To smo učinile jer smatramo da je ustavne odredbe nužno proširiti u smislu zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, a vezano za seksualnu orijentaciju.

Lezbijska grupa Kontra, zajedno s udrugom Iskorak, zalagala se za uvođenje seksualne orijentacije u Ustav RH još od 2002. godine.

Godine 2003. među pozitivne propise Republike Hrvatske uvršten je Zakon o istospolnim zajednicama. Također, zabranu diskriminacije po osnovi spolne orijentacije poznaju i Zakon o suzbijanju diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti spolova, Kazneni zakon te niz drugih zakona RH. Kako bi načelo zakonitosti bilo dosljedno ispoštovano, nužno je da zakonski propisi budu u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, a koji trenutačno ne poznaje prava i slobode koje uključuju seksualnu orijentaciju.

Pravna stečevina Europske unije služi kao smjernica za zakonodavne i ustavne promjene s ciljem usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa standardima Europske unije. Primarno zakonodavstvo Europske unije ili ugovori predstavljaju ustavno pravo Europske unije. Ugovor iz Amsterdama uključuje formalno priznanje ljudskih prava. Taj ugovor nadopunjuje čl. 6. Ugovora o Europskoj uniji, ponovno potvrđuje načelo poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda te propisuje da se moraju poduzimati učinkovitije radnje za suzbijanje diskriminacije, s posebnom naznakom vezano za seksualnu orijentaciju.

Nadalje, u Direktivi Vijeća 2000/78/EU od 27. studenog 2000. navodi se da diskriminacija utemeljena na, između ostaloga, seksualnoj orijentaciji može narušiti ostvarenje ciljeva Ugovora o Europskoj uniji.

Neprihvatljivo je da Ustavu podređeni normativni akti, dakle zakonski propisi, poznaju i propisuju zaštitu od diskriminacije temeljem seksualne orijentacije, te s druge strane međunarodni ugovori, kojih je RH potpisnica, također pružaju zaštitu osobama homoseksualne orijentacije, a Ustav kao temeljni akt jedne države nema odredbe koje štite temeljna ljudska prava i slobode u smislu seksualne orijentacije.

Da bi normativne odredbe jednog pravnog sustava zaživjele, potrebno je da ih sudovi implementiraju u svoje sudovanje. Kako bi isti mogli besprijekorno obavljati svoju funkciju, nužno je da imaju čvrste temelje prilikom odlučivanja, a Ustav je svakako primarni izvor normativnog uređenja pravnog sustava. Dakle, preduvjet ujednačene i precizne nacionalne sudske prakse je ujednačen i precizan izvor normativnih odredbi.

Osim toga, sudsku praksu treba razmotriti i kroz sudovanje Europskog suda za ljudska prava, jer su međunarodni ugovori, koji su ratificirani i koji su stupili na snagu, iznad nacionalnog zakonodavstva. Praksa Europskog suda za ljudska prava imala je velik značaj u zaštiti prava lezbijski, gejeva i biseksualnih osoba. Prva pozitivna presuda vezana za slučaj diskriminacije temeljene na seksualnoj orijentaciji donesena je još 1981. godine u slučaju Dudgeon protiv UK-a. Također, važan je slučaj Karner protiv Austrije, kad je Europski sud za ljudska prava utvrdio je kako su austrijski sudovi činili povredu Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda time što su Karneru uskratili status „životnog partnera“ prema pokojnom partneru, čime mu je onemogućeno nasljeđivanje partnerova stanarskog prava.

Prijedlog promjena Lezbijske grupe Kontra odnosio se na glavu III. Ustava RH, koja određuje *Zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. U nastavku slijedi pregled Ustavnih odredbi u izvornom obliku, a za koje su predložene izmjene:

1. Odredbe iz odjeljka 1. koji sadržava *Zajedničke odredbe*;
Člankom 14. st. 1. propisano je: „Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o svojoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.“
2. Odredbe iz odjeljka 1. koji sadržava *Zajedničke odredbe*;
Člankom 17. st. 2., koji se nadovezuje na čl. 1., a vezano za ograničenje pojedinih Ustavnih sloboda i prava za vrijeme ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države te velikih prirodnih nepogoda, propisano je: „Opseg ograničenja mora biti primjeren naravi pogibelji, a za posljedicu ne može imati nejednakost osoba s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno podrijetlo.“
3. Odredbe iz odjeljka 2. koji sadržava *Osobne i političke slobode i prava*;
Člankom 39. propisano je: „Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.“
4. Odredbe iz odjeljka 3. koji sadržava *Gospodarska, socijalna i kulturna prava*;
Člankom 61. st. 1. propisano je kako je obitelj pod osobitom zaštitom države, a stavak 2. glasi: „Brak i pravni odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju se zakonom.“

Kako bi se proširio opseg zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda u odredbama Ustava RH, Lezbijska grupa Kontra i Ženska mreža Hrvatske uputile su Vladi Republike Hrvatske, Predsjedniku RH i klubovima zastupnika apel da predlože sljedeće izmjene: U Ustavu Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 – pročišćeni tekst i 55/01 – ispravak) u Glavi III „Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda“:

1. U odjeljku 1. „Zajedničke odredbe“, članku 14. stavak 1. iza riječi „spolu“ dodaju se riječi „seksualnoj orijentaciji“ te time cijeli članak sada glasi: „Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o svojoj rasi, boji kože, spolu, **seksualnoj orijentaciji**, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.“
2. U odjeljku 1. „Zajedničke odredbe“, članku 17. st. 2. iza riječi „spolu“ dodaju se riječi „seksualnoj orijentaciji“ te time cijeli članak sada glasi: „Opseg ograničenja mora biti primjeren naravi pogibelji, a za posljedicu ne može imati nejednakost osoba s obzirom na rasu, boju kože, spol, **seksualnu orijentaciju**, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno podrijetlo.“
3. U odjeljku 2. „Osobne i političke slobode i prava“, članku 39. iza riječi „vjersku mržnju“ dodaju se riječi „nesnošljivost na osnovi seksualne orijentacije“, iza riječi „koji“ dodaje se riječ „drugi“ te time cijeli članak sada glasi: „Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, **nesnošljivost na osnovi seksualne orijentacije** ili bilo koji **drugi** oblik nesnošljivosti.“

4. U odjeljku 3. „Gospodarska, socijalna i kulturna prava“, članku 61. st. 2. iza riječi „izvanbračnoj zajednici“ dodaju se riječi „istospolnoj zajednici“ te time cijeli članak sada glasi: „*Brak i pravni odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici, istospolnoj zajednici i obitelji uređuju se zakonom.*“

Dana 23. studenog 2009. godine više organizacija civilnog društva organiziralo je okrugli stol o ustavnim promjenama s ciljem ukazivanja na „izostanak mehanizma javne rasprave koja može imati utjecaj na izmjene Ustava Republike Hrvatske te pokretanje takve rasprave u odnosu na prijedloge izmjena ili dopuna Ustava Republike Hrvatske koju predlažu pojedine organizacije civilnoga društva i/ili građani/ke.“

Također, putem e-maila organizacije Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za mirovne studije, CESI, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, GONG i Građanski odbor za ljudska prava pozvale su pojedine organizacije na stvaranje zajedničke liste amandmana.

Udruga Iskorak sudjelovala je na okruglom stolu. Predstavnik udruge govorio je o mogućnosti uvođenja seksualne orijentacije u članke 14. i 17. Ustava RH. Lezbijaska grupa Kontra iskazala je interes za suradnju na zagovaranju za pojedine amandmane i stvaranje zajedničke liste amandmana s gore navedenim organizacijama.

Stvorena je koalicija koja je započela rad na zajedničkoj listi amandmana, koja je dovršena krajem siječnja 2010. godine i upućena nadležnim institucijama. Lista je sadržavala, između ostaloga, amandmane na članke 14., 17., 39. i 61., a vezano za prava seksualnih manjina.

Zakon o osobnom imenu i Zakon o državnim maticama

U 2008. godini donesen je Zakon o suzbijanju diskriminacije kojim se prvi put u hrvatskom zakonodavstvu uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rodnog identiteta.

Unatoč tome, transrodne osobe izložene su diskriminaciji i nasilju u svakodnevnom životu zbog svog rodnog identiteta, odnosno rodnog izražavanja. Postoje važni problemi u pogledu prava na privatnost transrodnih osoba koji su rezultat diskriminativnog zakonodavstva.

Naime, Zakon o osobnom imenu propisuje da je nakon primitka zahtjeva za promjenu osobnog imena općinski organ uprave dužan objaviti na oglasnoj ploči objavu o podnesenom zahtjevu za promjenu osobnog imena i novo ime koje podnositelj predlaže, a kroz praksu nam je poznato da se na oglasnoj ploči objavljuje zahtjev u cijelosti.

Zakonodržavnim maticama propisuje da se promjena osobnog imena i spola upisuju kaonaknadni upisi i bilješke. Znači, ako je osoba promijenila ime Marko u Ana, imat će rodni list na kojem u temeljnom upisu piše Marko, a ispod (sitna slova na dnu dokumenta) u naknadnim bilješkama: „Promijenio ime u Ana tog i tog datuma.“ Budući da ne postoje zaštitni mehanizmi u navedenim zakonima za slučajeve promjene spola, svi građani i građanke mogu saznati za promjenu spola pojedine osobe kroz postupak promjene imena, kada su podaci objavljeni na oglasnoj ploči, a poslije je taj podatak također vidljiv u dokumentima (rodni list).

Nadalje, promjenu spola u osobnim dokumentima uopće nije moguće izvršiti ukoliko osoba nije prošla cijeli postupak promjene spola te za to ne posjeduje odgovarajuću medicinsku dokumentaciju.

U studenom 2009. Kontra je izradila prijedlog za ocjenu ustavnosti Zakona o osobnom imenu i Zakona o državnim maticama. Dana 20. studenog 2009. godine aktivisti/-kinje Kontre, Ženske mreže Hrvatske i Iskoraka – Centra za prava seksualnih i rodnih manjina obilježile/-i su Međunarodni dan borbe protiv transfobije akcijom podnošenja prijedloga za ocjenu ustavnosti navedenih zakona i dijeljenjem letaka o pravima transrodnih osoba.

S obzirom da rodni identitet predstavlja najintimniji aspekt privatnog života, držimo da važeće odredbe zakona nisu u suglasnosti s čl. 23. st. 1. te čl. 35. Ustava, niti s člankom 3. Konvencije, jer primjenom propisa dolazi do nečovječnog postupanja prema ranjivim pojedincima te se ne jamči štovanje i pravna zaštita osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

Diskriminativna narav pojedinih odredbi proizlazi iz činjenice da Republika Hrvatska kao članica Vijeća Europe i potpisnica Konvencije o ljudskim pravima nije poduzela sve potrebne radnje za promicanje jednakosti svih osoba. Radi se o osjetljivim pojedincima za koje nisu uvedeni zaštitni mehanizmi, a za to nema objektivnog i razumnog opravdanja niti postoji opravdani cilj.

Stručnjaci navode da su transrodne osobe najčešće potpuno psihički zdrave, ali duboko nesretne osobe koje od najranije dobi znaju kako su drukčije. Osjećaj nemogućnosti izražavanja svoje prave prirode stalan je izvor tuge, bespomoćnosti, neshvaćenosti i neprihvaćenosti. Socijalne promjene su burne, od promjene dokumentata do suočavanja sa zgražanjem okoline.

Kada nakon navedenog promotrimo pravo transrodne osobe na zaštitu privatnosti u odnosu na pravo građana da izraze svoje protivljenje promjeni imena i navode razloge za protivljenje, nedvojbeno preteže pravo zaštite privatnosti posebno ranjivih pojedinaca.

Da bi izvršila promjenu imena u državnim maticama, transrodna osoba mora podnijeti zahtjev sukladno odredbama Zakona o osobnom imenu nadležnom tijelu državne uprave, koje o zahtjevu odlučuje rješenjem.

Razmatrajući čl. 7. st. 1. Zakona o osobnom imenu, kojim se propisuje obveza objave o podnesenom zahtjevu na oglasnoj ploči, uočavaju se specifične situacije promjena imena koje obavljaju transrodne osobe. Postavlja se pitanje je li objavljivanje takvog postupka opravdano i razmjerno, ili neopravdano i nerazmjerno miješanje u pravo na poštovanje privatnog života.

Naime, razlozi zbog kojih se obavlja objava, a koji su navedeni u čl. 7. st. 2., nisu prihvatljivi s aspekta transrodne osobe koja mijenja ime. Moguće protivljenje građana postupku promjene osobnog imena, kao i navođenje razloga za takvo protivljenje, predstavljali bi daljnju povredu prava na privatnost. Zakon o osobnom imenu treba imati zaštitni mehanizam u odnosu na transrodne osobe te zaštititi od objave podatke o osobnom imenu jer navedeno miješanje u zaštićeno pravo nije opravdano ni razmjerno.

Transrodna osoba koja u brojnim socijalnim odnosima mora predočiti svoj rodni list, iz kojeg su, kao naknadni upisi, vidljive činjenice promjene spola i osobnog imena, ne može ostvariti pravo na „jednaka prava“ sa svim ostalim osobama koje u cilju realizacije tog istog socijalnog odnosa predočavaju svoj rodni list.

Osim rečenog, dostupnost podatka o promijenjenom spolu i osobnom imenu drugim nadležnim institucijama, npr. Ministarstvu unutarnjih poslova, i to bez ograničenja kruga ovlaštenih službenih osoba, transrodnim osobama stvara stalne probleme prilikom prijelaza hrvatske državne granice jer od službenih osoba MUP-a bivaju izjavama ili pitanjima koja se tiču roda, spola, imena i slično, a nisu u vezi s putovanjem transrodne osobe.

Također, želimo ukazati na potrebu uređenja „pravne faze“ promjene spola ne samo za one osobe koje su operativnim zahvatima promijenile spol nego i za one osobe koje ne obave sve operacije u postupku promjene spola.

Na primjer, postoje transrodne osobe koje duže razdoblje žive u drugom rodnom identitetu i imaju vanjska fizička obilježja drugog spola jer uzimaju propisanu hormonsku terapiju i/ili su obavile jednu ili više operacija i sl. Ta su vanjska obilježja različita od osobnog imena i od onog spola koji im je upisan u dokumentima (npr. osoba koja u rodnom listu ima upisano ime Marko i muški spol ima vanjska fizička obilježja žene). Za takve građane uopće ne postoji pravna mogućnost promjene upisa spola u dokumentima. S obzirom na očigledan nesklad između dokumenata i rodnog identiteta, takve se osobe dodatno i posebno provjeravaju pri svakom prijelazu državne granice, te od službenika granične policije dobivaju nalog da se bez odlaganja moraju uputiti na liječnički pregled u neki od kliničkih bolničkih centara radi provjere i identifikacije spola te radi pribavljanja potvrde o spolu.

Ne tako mali broj transrodnih osoba, zbog učestalih i teških komplikacija koje nastaju kao posljedica operativnih zahvata promjene spola i hormonskih terapija, ne odluči se na cijeli operativni postupak, koji se sastoji od više operacija, nego se odluči provesti dio operacija ili u potpunosti odustaje od medicinskih zahvata. Upravo zbog specifičnosti, opsega i postoperativnih komplikacija nakon sveobuhvatnih operativnih zahvata, građani se obraćaju Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje radi odobrenja i financiranja operativnih zahvata u inozemstvu ili ih neovisno o tome obavljaju u inozemstvu.

Osim navedenog primjera, postoje specifične situacije o kojima posebno treba povesti računa – kad su transrodne osobe djeca. Djeci tada liječnik specijalist vrlo rano propisuje hormonalnu i drugu terapiju i na stalnom su psihijatrijskom tretmanu, no operativnom zahvatu ne pristupa se prije nastupa određene dobne zrelosti. Na taj način do nastupa punoljetnosti djeca žive u drugom rodnom identitetu i do osam godina ili više.

Stav je stručnjaka da na dobrobit djece treba obaviti promjenu oznake spola u rodnom listu jer se rodni list za djecu vrlo često koristi, a djeca su općenito gledajući osjetljiva kategorija pojedinaca, koja je u

ovakvim situacijama dodatno izložena strahovitom pritisku kako od strane vršnjaka, tako i ostale okoline. Razmatranje ovog pitanja u odnosu na djecu dovodi i do razmatranja članka 62. i 64. Ustava RH, iz kojih proizlazi da Država štiti djecu i stvara socijalne, kulturne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojanstven život te dužnost svih da štite djecu.

Svi opisani primjeri, neovisno radi li se o djeci ili odraslim osobama, u protivnosti su s čl. 35. Ustava te posljedično dovode do isključivanja, marginaliziranja i dehumanizacije pristupa ionako osjetljivim pojedincima.

Oni ukazuju na nužnost i na potrebu usklađivanja zakona s Ustavom RH, i to na način da se omogući i pravno uredi postupak promjene spola u dokumentima transrodnih osoba, ne samo nakon obavljene operacije nego i nakon dužeg razdoblja života u drugom rodnom identitetu, kao i da se uvođenjem zaštitnih mehanizama u postojeće zakone osigura zaštita temeljnih ljudskih prava.

Uzimajući u obzir sve navedeno, udruga Kontra je nakon podnošenja prijedloga za ocjenu ustavnosti navedenih zakona pristupila izradi prijedloga izmjena i dopuna Zakona o osobnom imenu i Zakona o državnim maticama s ciljem da svoje prijedloge predstavi nadležnim institucijama te da se obave zakonske promjene i prije donošenja odluke od strane Ustavnog suda.

3. Suradnja s državnim institucijama i tijelima

Vlada Republike Hrvatske

Program Vlade Republike Hrvatske u mandatnom razdoblju 2008. – 2011. ne sadržava u svojim ciljevima zaštitu od diskriminacije te ne sadržava zasebne provedbene mjere iz tog područja. Izuzetak su posebne mjere koje se tiču specifično uklanjanja diskriminacijskih uvjeta pri zapošljavanju mladih (pod poglavljem „Mladi“). Također, u poglavlju „Trgovina“ propisano je sljedeće: „U području koje utječe na rad u sektoru trgovine, a u sferi je Zakona o radu, potrebno je voditi računa i hitno usvojiti izmjene i dopune Zakona o radu u sljedećim segmentima: zaštita radnika od diskriminacije po bilo kakvoj osnovi...“

Vlada RH je nositeljica mjere 1.5.2. Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, kojom je propisano da će se predstavnici organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodni manjina uključivati u radna tijela za donošenje zakona, programa i strategija vezanih za prava seksualnih manjina. Vlada redovito propušta implementirati navedenu mjeru, što se u 2009. godini pokazalo izostankom uključivanja predstavnika organizacija za prava seksualnih i rodni manjina u radne skupine za izradu prijedloga Zakona o radu.

Vlada RH proteklih je šest godina namjerno propuštala implementirati vlastite antidiskriminacijske zakone (usvojene radi približavanja Europskoj Uniji), kao i međunarodne dokumente kojih je potpisnica, u pogledu zaštite prava seksualnih manjina, a osobito u pogledu zaštite prava istospolnih parova.

Specifični zakoni koje Vlada predlaže, a Sabor usvaja, redovito su protivni pozitivnom antidiskriminacijskom zakonodavstvu. U 2009. godini to se očitovalo novim diskriminativnim prijedlozima zakona koje je Vlada uputila u saborsku proceduru – Prijedlogom Zakona o radu i Prijedlogom Zakona o medicinskoj oplodnji, od kojih je prvi diskriminativan s obzirom na seksualnu orijentaciju, dok je drugi diskriminativan s obzirom na bračni status i seksualnu orijentaciju.

Gotovo svi antidiskriminacijski zakoni ostali su mrtvo slovo na papiru jer nema političke volje za pružanje adekvatne zaštite ljudskih prava jednoj od najranjivijih društvenih skupina.

Članovi Vlade RH redovito daju homofobične izjave u javnosti, što dodatno ukazuje na nedostatak političke volje za suzbijanje diskriminacije temeljene na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu.

Tako je, primjerice, mr. Darko Milinović, potpredsjednik Vlade i ministar zdravstva i socijalne skrbi, 2008. godine izjavio kako je odbio ponudu djelatnika teretane da se opusti u sauni zato što zna da „oni (homoseksualci) vole doktore“.

Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH

Iako rad na tematici zaštite prava seksualnih i rodni manjina potpada pod Nacionalnu politiku promicanja ravnopravnosti spolova, iz aktivnosti Ureda u 2009. godini nije vidljivo da se isti uopće bavio tom tematikom. Također, iz provedenog natječaja za dodjelu financijske potpore udrugama od strane

Ureda razvidno je da nije odobren niti jedan projekt ili program koji se bavi tematikom seksualnih i rodnih manjina.

Ured za ravnopravnost spolova nema nikakvu ulogu u provedbi makar i šturo određenih mjera kako Nacionalne politike promicanja ravnopravnosti spolova, tako i Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava vezano za prava seksualnih i rodnih manjina.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010.

Zakonom o ravnopravnosti spolova (NN br. 116/03, NN br. 82/08) propisano je da Ured za ravnopravnost spolova izrađuje nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova i nadzire njezinu provedbu, te da surađuje s nevladinim organizacijama koje su aktivne u području ravnopravnosti spolova.

Hrvatski sabor je na sjednici 13. listopada 2006. godine usvojio Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. (NN, br. 114/06), koju je izradio Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. Republika Hrvatska je u 2006. godini zbog nestručnog rada Ureda punih deset mjeseci bila bez nacionalne politike u navedenom području.

Na prijedlog Lezbijske grupe Kontra, Iskoraka i Ženske mreže Hrvatske sljedeće odredbe uvrštene su u Nacionalnu politiku:

- U poglavlju 3, «*Obveze u procesu pristupanja Europskoj uniji*», suzbijanje diskriminacije na temelju spola i spolne orijentacije navedeno je među zakonskim osnovama na području jednakih mogućnosti.
- Strateški okvir za provedbu politike ravnopravnosti spolova i akcijski plan djelovanja uključuje poglavlje o unapređenju načina suzbijanja i uklanjanja diskriminacije temeljene na spolnoj orijentaciji. Navedeno poglavlje sadržava sljedeće odredbe:

1.5.1. Provest će se istraživanje radi analize sudske prakse i postupanja policije kod kaznenih djela motiviranih seksualnom orijentacijom oštećenika/oštećenice.

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova

Rok provedbe: 2007.

1.5.2. Predstavnici/predstavnice organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina uključivat će se u radna tijela za donošenje zakona, programa i strategija vezanih za prava seksualnih manjina.

Nositelj: Nadležna tijela državne uprave, Vlada Republike Hrvatske

Rok provedbe: 2007. – 2010.

Ipak, nažalost moramo izvijestiti da većina naših primjedbi i prijedloga upućenih Uredu za ravnopravnost spolova Vlade RH nije uvrštena u Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova. Takav postupak pokazuje selektivnu implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova od strane Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH.

Naime, kako bismo pojasnile navode iz prošlog odlomka, citiramo prijedloge upućene Uredu za ravnopravnost spolova:

„IV. Unaprijediti položaj žena pripadnica seksualnih manjina

Glavni cilj ovog programskog područja jest suzbijanje i uklanjanje diskriminacije temeljene na seksualnoj orijentaciji provođenjem postojećih zakonskih odredbi i prijedlog mjera za uklanjanje svih ostalih oblika diskriminacije seksualnih manjina. Lezbijske, kao žene drugačije seksualne orijentacije, podložne su specifičnim oblicima diskriminacije, a problem diskriminacije žena pripadnica manjina općenito nije dovoljno prepoznat od strane javnosti i državnih institucija.

Većina prava dostupnih heteroseksualnim bračnim i izvanbračnim partnerima još uvijek nije dostupna istospolnim partnerima, što čini diskriminaciju temeljenu na seksualnoj orijentaciji i činjenici istospolne zajednice protivnu odredbama iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o istospolnim zajednicama. Jedan od ciljeva ovog programskog područja jest i uklanjanje diskriminacije istospolnih parova u hrvatskom zakonodavstvu. ,

1. Predložiti će se izmjene i dopune Zakona o istospolnim zajednicama
Nositelji: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ministarstvo pravosuđa
Rok provedbe: 2007.
2. Provesti će se istraživanje s ciljem analize postupanja policije te sudske prakse kod kaznenih djela motiviranih seksualnom orijentacijom oštećenika
Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova
Rok provedbe: 2007.
3. Održavati će se radionice radi sustavnog usavršavanja policijskih službenika, sudaca i općinskih državnih odvjetnika koji postupaju u predmetima vezanima za diskriminaciju i nasilje nad seksualnim manjinama, a s ciljem unapređenja pravne zaštite i pomoći žrtvama nasilja i diskriminacije.
Nositelji: Pravosudna akademija, Policijska akademija, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova.
Rok provedbe: 2007. i nadalje trajno
4. Pri izradi novog Udžbeničkog standarda posebna pozornost će se posvetiti osjetljivosti za prava seksualnih manjina te će se dodatno izraditi Naputak za procjenu kvalitete udžbenika iz perspektive prava seksualnih manjina.
Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa te Zavod za školstvo RH
Rok provedbe: 2007.
5. Osnovati će se stručna radna skupina s ciljem izrade programa usavršavanja i osposobljavanja iz područja prava seksualnih manjina za nositelje/-ice odgojne obrazovne djelatnosti.
Nositelji: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, Zavod za školstvo, Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Agencija za strukovno obrazovanje
Rok provedbe: 2007.
6. Stručnjaci i/ili stručnjakinje iz područja prava seksualnih manjina aktivno će sudjelovati u stručnim povjerenstvima za izradu propisa i drugih akata iz nadležnosti MZOŠ-a (Nastavni planovi i programi, Pravilnik o samoprocjeni, Etički kodeks).
Nositelji: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa
Rok provedbe: 2006./2007.
7. Predstavnici organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodni manjina uključivat će se u rad na tijela za donošenje zakona, programa i strategija vezanih uz prava seksualnih manjina.
Nositelj: Vlada Republike Hrvatske
Rok provedbe: 2007. i nadalje trajno

Iz usporedbe prijedloga Lezbijske grupe Kontra, Iskoraka i Ženske mreže Hrvatske s usvojenom Politikom jasno je vidljivo da iako je sugerirano da se pojasni potreba zaštite prava seksualnih i rodni manjina, te je predloženo sedam aktivnosti, obrazloženje nije uvršteno, a od aktivnosti usvojene su samo dvije. Seksualne i rodne manjine, a posebno lezbijke, biseksualne te transrodne žene zbog statusa dvostruko diskriminiranih skupina izložene su diskriminaciji i nasilju. Ured za ravnopravnost spolova prema Zakonu o ravnopravnosti spolova ima dužnost educirati javnost i odaslati jasnu poruku da je takvo stanje neprihvatljivo. Upravo to je Ured propustio učiniti izbjegavajući uvrstiti opis stanja i potrebu zaštite prava spolni manjina, osobito lezbijki, biseksualni i transrodni žena.

Zakon o istospolnim zajednicama pruža istospolnim parovima samo dva prava; pravo na zajedničku imovinu i pravo na uzdržavanje po partneru/-ici, i na taj način uskraćuje istospolnim parovima preostala prava i dužnosti dostupne raznospolnim partnerima kroz institucije braka i izvanbračne zajednice. To čini diskriminaciju temeljenu na spolnoj orijentaciji i činjenici istospolne zajednice, te je zakon zbog toga protivan sam sebi (članak 21. Zakona o istospolnim zajednicama brani diskriminaciju na temelju istospolne zajednice i spolne orijentacije) i Zakonu o ravnopravnosti spolova. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je

odbijanjem ukazivanja na diskriminativan položaj istospolnih parova i preuzimanja inicijative za promjenu stanja pokazao da i sam u određenim situacijama djeluje diskriminativno prema seksualnim manjinama. Diskriminativno postupanje policijskih službenika u slučajevima diskriminacije i nasilja spram seksualnih i rodnih manjina jedna je od glavnih točaka svih dosadašnjih izvještaja o stanju ljudskih prava spolnih i rodnih manjina u RH, te jedan od najvećih problema s kojima se susreće LGBT zajednica u Hrvatskoj. U izvješćima Europske komisije za 2007., 2008. i 2009. godinu kontinuirano se navodi da u Republici Hrvatskoj nije bilo napretka u vezi s implementacijom zakonodavstva koje se tiče zločina iz mržnje. Jedan od glavnih prigovora Europske komisije u posljednje tri godine nedostatna je podrška žrtvama diskriminacije u Republici Hrvatskoj. Nadalje, u izvješću Europske komisije za 2009. godinu istaknuto je da su lezbijke, gejevi i biseksualne osobe izložene/i prijetnjama i napadima te da mnogi slučajevi nisu adekvatno procesuirani od strane policije i pravosuđa i da velik broj slučajeva ostaje neprijavljen.

Zakon o ravnopravnosti spolova, kao i drugi zakoni koji imaju za cilj zaštitu od diskriminacije i nasilja, ostaju samo mrtvo slovo na papiru ukoliko žrtve takvog postupanja ne mogu imati povjerenje u policiju i pravosuđe prilikom prijavljivanja kažnjivih djela. To posebno vrijedi kad postoji velika mogućnost za doživljavanje istog takvog diskriminativnog postupanja od strane policijskih službenika. Unatoč svemu tome, Ured za ravnopravnost spolova namjerno je u nacionalnoj politici propustio baviti se problemom diskriminativnog postupanja prema seksualnim i rodnim manjinama od strane policijskih službenika.

U hrvatskom obrazovnom sustavu ne postoji seksualna edukacija kao obvezni predmet, niti edukacija vezana za ljudska prava, pa tako ni prava seksualnih manjina. Zabrinjavajuće je da Ured nije prepoznao ni ovaj problem.

Politika u većini navoda nije eksplicitno vezana za vremenske granice. Neodređene definicije i odgođene aktivnosti ukazuju na činjenicu da nije ni postojala stvarna politička volja od strane Vlade RH za rad na suzbijanju diskriminacije temeljene na spolu i seksualnoj orijentaciji.

Svake godine od donošenja Nacionalne politike Lezbijska grupa Kontra i Ženska mreža Hrvatske upućivale su Uredu za ravnopravnost spolova zahtjeve da dostavi informacije o provedbi Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, no te podatke po principu standardne prakse nepoštivanja zakonskih rokova Ured nikada nije dostavio. Do veljače ove godine na web-stranicama Ureda za ravnopravnost spolova nije objavljeno ni jedno godišnje izvješće o radu Ureda i provedbi Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. (zadnje objavljeno izvješće bilo je za 2004. godinu). Dana 12. veljače 2010. Ured je objavio Izvješće o provedbi Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. za razdoblje od listopada 2006. do prosinca 2008. godine.

U vezi s provedbom mjere 1.5.1. u Izvješću se navodi sljedeće:

„1.5.1. Provest će se istraživanje radi analize sudske prakse i postupanja policije kod kaznenih djela motiviranih seksualnom orijentacijom oštećenika/oštećenice.

Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova

Rok provedbe: 2007.

Izvjestitelji: Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova

Ministarstvo pravosuđa izvijestilo je da u okviru postojećih statistika koje se vode pri ministarstvu i pravosudnim tijelima nije bilo moguće izdvojiti podatke o kaznenim djelima motiviranim seksualnom orijentacijom s obzirom na to da osim kaznenog djela iz čl. 174. Kaznenog zakona (rasna i druga diskriminacija) iz motiva seksualne orijentacije mogu biti počinjena i druga kaznena djela. U tijeku je razmatranje mogućnosti za prikupljanje takvih sveobuhvatnih podataka u okviru nadogradnje Integriranog informacijskog sustava za upravljenje sudskim predmetima (ICMS) kako bi se takva djela identificirala te izradila analiza.

Ministarstvo unutarnjih poslova izvještava da je novelom Kaznenog zakona iz 2006. godine u članku 89. dodan novi stavak kojim je definiran zločin iz mržnje kao novo kazneno djelo. Tijekom 2006. godine evidentirano je jedno kazneno djelo motivirano seksualnom orijentacijom žrtve, a u 2007. godini Općinski kazneni sud u Zagrebu izrekao je dvije osude za navedeno kazneno djelo. Broj prijava

Državnom odvjetništvu i stanje predmeta nisu još prikupljeni. Krajem 2006. godine potpisan je Memorandum između Ministarstva unutarnjih poslova i Ureda za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) o suzbijanju zločina iz mržnje, a Ministarstvo unutarnjih poslova se obvezalo unijeti u postojeći nastavni program za obuku policijskih službenika i obuku o zločinima iz mržnje.“

Vezano za opisano izvješće Ministarstva pravosuđa ističemo da je Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koji sadržava definiciju zločina iz mržnje stupio na snagu još 1. listopada 2006. godine. Svrha uvođenja definicije zločina iz mržnje bila je, u osnovi, izreći veću društvenu osudu za takvu vrstu kriminaliteta pa je sukladno tome potrebno voditi zasebne statistike i pokazatelje kretanja stope takvog kriminaliteta, kao i posebno isticati njegovu pojavnost u društvu. Četiri godine nakon uvođenja zločina iz mržnje u Kazneni zakon i tri godine nakon isteka roka za provedbu mjere istraživanja radi analize sudske prakse i postupanja policije kod kaznenih djela motiviranih seksualnom orijentacijom oštećenika/oštećenice, u izvješću o provedbi predmetne mjere navodi se da je u tijeku razmatranje mogućnosti za prikupljanje takvih sveobuhvatnih podataka kako bi se takva djela identificirala te izradila analiza. Takvo postupanje nadležnih institucija potvrđuje činjenicu da nema političke volje za kvalitetno bavljenje ovom problematikom.

Prvo što dolazi do izražaja u opisu izvješća Ministarstva unutarnjih poslova jest da se pogrešno navodi da čl. 89. definira zločin iz mržnje kao novo kazneno djelo. Prema tome, osobe koje su izvještavale o provedbi predmetne mjere ispred Ministarstva nisu znale ni što je zločin iz mržnje (ne radi se o zasebnom kaznenom djelu, već otegotnoj okolnosti za postojeća kaznena djela). Nadalje, kako se radi o izvješću za razdoblje od listopada 2006. do prosinca 2008. godine (objavljenom u veljači 2010.), ostaje nejasno kako Ministarstvo unutarnjih poslova nije uspjelo prikupiti broj prijava Državnom odvjetništvu i stanje predmeta vezanih za zločin iz mržnje, kad je podatke o broju prijava Državno odvjetništvo u prosincu 2008. dostavilo udrugama Kontra i Iskorak. Sve ovo navodi nas na zaključak da nije bilo stvarnog pokušaja provedbe predmetne mjere od strane nadležnih institucija.

Vezano za mjeru 1.5.2. u Izvješću Ureda stoji sljedeće:

„1.5.2. Predstavnici/predstavnice organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodni manjina uključivat će se u radna tijela za donošenje zakona, programa i strategija vezanih za prava seksualnih manjina.

Nositelj: Nadležna tijela državne uprave, Vlada Republike Hrvatske

Rok provedbe: 2007. – 2010.

Izjestitelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, Ured za ravnopravnost spolova

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa uključuje predstavnike/ce organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodni manjina u rad određenih radni tijela, primjerice *Povjerenstva za procjenu programa za zdravstveni odgoj i obrazovanje*.

U 2006. godini za rad radni tijela izdvojeno je 160.000,00 kn.

Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora održao je u srpnju 2007. godine tematsku sjednicu „Analiza prava istospolnih zajednica u republici Hrvatskoj“.

Ured za ravnopravnost spolova u svibnju 2007. godine, u suradnji s udrugom Drugi korak - Centar za društvenu integraciju seksualnih i rodni manjina, organizirao je okrugli stol povodom *Međunarodnog dana borbe protiv homofobije* koji se obilježava 17. Svibnja, na dan kad je 1990. godine Svjetska zdravstvena organizacija izbrisala homoseksualnost iz *Međunarodne klasifikacije bolesti*. Na okruglom stolu u Novinarskom domu u Zagrebu, uz sudjelovanje saborskih zastupnika/ca i Ureda za ravnopravnost spolova, Drugi korak je predstavio *Program za suzbijanje homofobije u pet koraka*.“

Ured za ravnopravnost spolova kao izjestitelje za navedenu mjeru navodi samo sebe, Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa i Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, iako su za nositelje mjere definirana sva nadležna tijela državne uprave te Vlada RH.

Od tri aktivnosti koje Ured opisuje kao provedbu mjere koja propisuje uključivanje organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina u radna tijela za donošenje zakona, programa i strategija, dvije aktivnosti su zapravo inicijative udruga.

Naime, nejasno je zašto Ured pod izvješćem za ovu mjeru opisuje okrugli stol udruge Drugi korak iz 2007. godine, budući da se nije radilo o radnom tijelu Vlade RH usmjerenom na izradu određenog zakona, programa ili strategije. Nadalje, tematska sjednica pod nazivom „Analiza prava istospolnih zajednica u Republici Hrvatskoj“ iz 2007. godine nastala je također na inicijativu nevladinih organizacija, ovog puta udruga Kontra i Iskorak. Također se nije radilo o raspravi o konkretnom prijedlogu zakona, programa ili strategije.

Informacija da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa uključuje predstavnike/ce organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina u rad određenih radnih tijela u potpunosti je netočna. Jedini primjer koji se navodi je *Povjerenstvo za procjenu programa za zdravstveni odgoj i obrazovanje*. Ono nije uključivalo predstavnike LGBT organizacija. Jedini predstavnici udruga u povjerenstvu bili su gđa Renata Jelušić, predsjednica udruge Roditelji u akciji, i g. Amir Hodžić, predstavnik Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI), dok se po navodima iz medija povjerenstvo sastojalo većinom od osoba „iz izrazito konzervativnog miljea, poput Zlatka Miliše sa zadarskog Filozofskog fakulteta, ili Gorana Dodiga, splitskog psihijatra, nekadašnjeg člana HSLŠ-a, koji je, primjerice, prije tri godine u *Fokusu* zapisao: “Pokušajte zamisliti kamo nas je odveo lažan zov o ravnopravnosti žene... Žene se nikada nisu imale više razloga buniti nego danas; oduzete su im obitelji, oduzeta su im djeca, a cijenu ponovno najviše plaćaju one.” Podsjećamo i da je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa kao rezultat navedenog procesa eksperimentalno uvelo u osnovne i srednje škole program koji je pravobraniteljica za ravnopravnost spolova ocijenila kao diskriminativan s obzirom na seksualnu orijentaciju, da bi napokon nakon četiri godine rada na pronalaženju adekvatnog rješenja oko uvođenja sadržaja seksualnog, pa poslije zdravstvenog odgoja, odustalo od uvođenja zasebnog predmeta seksualnog odnosno zdravstvenog odgoja i uopće prestalo raditi na toj problematici.

U razdoblju od listopada 2006. godine do dana pisanja ovog izvještaja oformljen je veći broj radnih tijela za izradu zakona, programa i strategija koje se tiču prava seksualnih i rodnih manjina. U navedenom razdoblju ni jedna radna skupina za izradu prijedloga zakona, programa ili strategije nije uključivala predstavnike udruga za zaštitu prava seksualnih manjina. Da mjera 1.5.2. neće doživjeti svoju implementaciju postalo je jasno već prvom prilikom pri izradi prijedloga Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava (2007), a zatim i pri izradi prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije i Zakona o ravnopravnosti spolova (2008), te naposljetku Zakona o radu i Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji (2009), kada u radne grupe za izradu navedenih dokumenata nisu uključeni predstavnice/-ici organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina, kako je propisano u navedenoj mjeri. Organizacije za prava seksualnih manjina na svoj zahtjev su kroz godine povremeno sudjelovale na sjednicama saborskih odbora na kojima se raspravljalo o već gotovim zakonskim prijedlozima. Međutim, u 2009. godini zahtjev za sudjelovanje predstavnica Lezbijske grupe Kontra na sjednici Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina na kojoj se raspravljalo o Prijedlogu zakona o radu odbijen je pod obrazloženjem da „nema dovoljno stolaca“.

Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. godine

Ured za ravnopravnost spolova također je bio nositelj sljedećih mjera iz Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. godine:

98. Cilj: Povećati tolerancije prema spolnim i rodnim manjinama

98.1. Mjera: Organizacija javnih rasprava i seminara

Nositelj: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, Ured za ljudska prava Vlade RH

Rok: 2008. – 2011.

98.2. Mjera: Poticanje aktivnosti u svrhu podizanja javne svijesti o neprihvatljivosti diskriminacije na osnovi spolne orijentacije

Nositelj: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH

Rok: 2008. – 2011.

99. Cilj: Unaprijediti zakonodavstvo na području zaštite pripadnika spolnih i rodni manjina

99.1. Mjera: Izraditi analizu zakonodavstva u svrhu ostvarivanja prava pripadnika istospolne orijentacije

Nositelj: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH

Rok: 2009.

Nijedna od navedenih mjera nije provedena. U 2008. i 2009. godini Ured za ravnopravnost spolova nije organizirao javne rasprave ili seminare vezane za prava seksualnih i rodni manjina. Preko natječaja za dodjelu financijske potpore udrugama od strane Ureda nije odobren niti jedan projekt ili program koji se bavi seksualnim i rodni manjinama. Do dana objave ovog izvješaja Ured nije objavio analizu zakonodavstva u vezi s pravima seksualni manjina. Na zahtjev Lezbijske grupe Kontra i Ženske mreže Hrvatske od 30. prosinca 2009. godine za dostavu informacija o provedbi mjera iz Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava, Ured do dana objave ovog izvješaja nije odgovorio.

Konačni je zaključak da je rad Ureda za ravnopravnost spolova bio usmjeren na izradu deklarativni dokumenata, te sam nije provodio mjere u kojima je bio imenovan kao nositelj. Ured do sada nije podržao nijednu od predloženih zakonskih inicijativa od strane nevladinih organizacija za unapređenje statusa seksualni i rodni manjina (amandman na Zakon o športu koji bi uključio spolnu orijentaciju u antidiskriminacijske odredbe tog zakona, Prijedlog zakona o registriranom partnerstvu iz 2006. godine, zatim prijedlozi amandmana na Zakon o azilu, Zakon o strancima, Zakon o suzbijanju diskriminacije, Zakon o radu i Zakon o medicinskoj oplodnji), kao ni za uvođenje efektivni mjera u nacionalne politike i programe. Ured nije odgovorio ni na jedan zahtjev nevladinih organizacija za dostavu informacija vezanih za provedbu Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova i Nacionalnog programa za zaštitu ljudskih prava i prava nacionalni manjina. Jedina aktivnost Ureda za ravnopravnost spolova od donošenja Nacionalne politike za ravnopravnost spolova (2006.) do danas vezana za prava seksualni manjina jedan je okrugli stol koji je Ured suorganizirao zajedno s udrugom Drugi korak u 2007. godini te dodjela 6.600 kn putem natječaja Lezbijskoj grupi Kontra u 2006. godini (financijski izvještaj udruzi nikada nije odobren, što dovedimo u vezu s činjenicom da je Kontra javno kritizirala rad Ureda).

Ured za ljudska prava Vlade RH

Dana 10. ožujka 2009. godine Ured za ljudska prava Vlade RH raspisao je natječaj za dodjelu sredstava iz državnog proračuna, kojim nije pozvao udruge da prijave svoje projekte čiji bi cilj bio suzbijanje diskriminacije seksualni i rodni manjina. Slijedom toga, u Odluci o raspodjeli sredstava za projekte i programe organizacija civilnog društva iz područja zaštite i promicanja ljudskih prava u 2009. godini od 22. travnja 2009. godine nisu dodijeljena sredstva niti jednom projektu ili programu čiji je cilj suzbijanje diskriminacije seksualni i rodni manjina. Budući da je natječaj uključivao financiranje projekata udruga koje se bave problematikom HIV-a/AIDS-a i hepatitisa, udruzi Iskorak odobreno je 30.000,00 HRK za projekt prevencije HIV-a/AIDS-a.

U sklopu navedenog projekta udruga Iskorak preuzela je i prevela brošuru vodeće britanske organizacije za prevenciju širenja HIV-a i AIDS-a "Terrence Higgins Trust" namijenjenu homoseksualni muškarcima. Brošura je otisnuta uz financijsku potporu Ureda za ljudska prava Vlade RH.

Nažalost, više medija je objavilo izrazito homofobične članke u vezi s navedenom brošurou, nazivajući je vulgarnom, skandaloznom i pornografskom isključivo zbog eksplicitnog stila pisanja o gej seksu i ilustracija s lutkama, te prozivajući institucije zbog financiranja takve brošure.

Na upit novinara o brošuri „Stražnja strana“, tiskanoj u sklopu navedenog projekta, g. Luka Mađerić, predstojnik Ureda za ljudska prava, izjavio je sljedeće:

„Jedan od prioriteta ovogodišnjeg natječaja Ureda za ljudska prava za projekte udruga civilnog društva koje se bave zaštitom i promicanjem ljudskih prava bilo je suzbijanje HIV-a/AIDS-a. Prijavila se i udruga Iskorak, čiji je projekt neovisna radna skupina zadužena za ocjenjivanje pristiglih projekata ocijenila dovoljno kvalitetnim za financiranje, pa je isti potom i financiran. Međutim, u tom projektu nigdje nije navedeno da će se tiskati brošura pod tim nazivom i s takvim sadržajem. Dakle, Ured nije bio, niti je tada mogao biti, upoznat s tiskanjem predmetne brošure s ovakvim sadržajem. Da smo znali za planiranje izdavanja brošure s neprimjerenim sadržajem, predmetni projekt sigurno ne bi bio financijski podržan.“

Predstojnik Ureda također je naglasio da je logotip Ureda tiskan na brošuri bez njihova dopuštenja te napomenuo kako je u ugovoru koji su sklopili s Iskorakom o financiranju projekta jasno specificirano da Ured ne snosi odgovornost za štetu proizišlu iz bilo koje aktivnosti koju je počinio korisnik projekta za vrijeme trajanja projekta.

Udruge koje se bave prevencijom širenja zaraznih bolesti trebale bi imati mogućnost komuniciranja s korisnicima na način koji smatraju najboljim za postizanje učinka svojih projekata. Brošuru „Stražnja strana“ nije čak ni napisala udruga Iskorak, nego je preuzeta od vodeće britanske organizacije za prevenciju širenja HIV-a i AIDS-a „Terrence Higgins Trust“ i samo je prevedena na hrvatski jezik, a način komuniciranja s korisnicima koji se koristi uobičajen za tu vrstu brošura.

Skandalozno je da se Ured za ljudska prava ograđuje od projekta koji je sufinancirao uslijed homofobičnih napisa u novinama (jedan od novinara nazvao je homoseksualne muškarce „guzorantima“ i „heterofobima“), umjesto da reagira na takve napise, što mu je zakonska obveza i jedna od svrha postojanja.

Nacionalnim programom zaštite i promicanja ljudskih prava propisane su svega tri mjere vezane za prava seksualnih i rodnih manjina usmjerene na podizanje javne svijesti o diskriminaciji seksualnih manjina te izradu analize zakonodavstva. Navedene mjere po našim saznanjima nisu provedene, a na upit o provedbi mjera upućen Uredu 30. prosinca od dana objave ovog izvještaja nismo dobile odgovor, unatoč zakonskom roku od 15 dana za dostavljanje odgovora.

Umjesto toga Ured za ljudska prava u 2009. godini ogradio se od jedine aktivnosti vezane za seksualne manjine, koju je sufinancirao slučajno, jer je projekt udruge Iskorak ulazio u područje bavljenja problematikom HIV-a, dok područje suzbijanja diskriminacije na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta po principu stalne prakse tog Ureda nije uvršteno u prioriteta područja. Sukladno mjeri 1.5.2. Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, predstavnicima organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina uključivat će se u radna tijela za donošenje zakona, programima i strategijama vezanih za prava seksualnih manjina. Ured za ljudska prava Vlade RH redovito izbjegava provoditi navedenu mjeru te u radnu grupu za izradu prijedloga Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava (2007) i radnu skupinu za izradu Prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije (2008) nije uključio i predstavnike/-ice organizacija koje/-i se bave ravnopravnošću seksualnih i rodnih manjina, suprotno navedenoj mjeri Nacionalne politike.

Ured za ljudska prava nije angažiran po pitanju zaštite prava seksualnih i rodnih manjina, ne provodi mjere Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, ne određuje suzbijanje diskriminacije na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta kao prioriteta područje kod raspodjele sredstava organizacijama civilnog društva, a ako se slučajno dogodi da financira LGBT udrugu, ograđuje se od toga u javnosti, dajući homofobične izjave.

Zaključak je da Ured za ljudska prava Vlade RH uopće nema ni namjeru na bilo koji način sudjelovati kao relevantno tijelo Vlade u zaštiti prava seksualnih i rodnih manjina.

Hrvatski sabor

U 2009. godini potvrđen je prije donesen zaključak da je ta institucija u osnovi homofobična te nespremna na dijalog s civilnim društvom. To je posebno bilo vidljivo iz postupka donošenja novog Zakona o radu, kroz uskraćivanje nazočnosti na sjednicama relevantnih saborskih odbora nevladinim organizacijama te popuštanje usvajanja amandmana koji bi uklonili diskriminaciju istospolnih parova u hrvatskom zakonodavstvu.

Tijekom rasprava o zakonskim prijedlozima koji se tiču prava seksualnih i rodnih manjina prethodnih godina redovito su izostajale sankcije Predsjedništva Hrvatskog sabora prema zastupnicima koji su izražavali svoje stavove vulgarno i na uvredljiv način prema seksualnim i rodnim manjinama (primjer je rasprava o Prijedlogu zakona o suzbijanju diskriminacije iz 2008. godine). U 2009. godini, vezano uz Zakon o radu, relevantni odbori nisu čak ni dali priliku raspravi o pravima LGBT radnika i diskriminativnim odredbama u prijedlogu zakona.

Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora

Dana 16. studenog 2009. godine Lezbijska grupa Kontra, uz podršku Ženske mreže Hrvatske, Iskoraka i Saveza samostalnih sindikata Hrvatske, uputila je Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora prijedloge amandmana na Prijedlog zakona o radu čiji je cilj eliminirati odredbe s diskriminativnim učinkom prema seksualnim manjinama iz navedenog prijedloga zakona.

Budući da nismo dobile povratnu informaciju na molbu da prisustvujemo sjednici Odbora, kontaktirale smo Odbor telefonom. Dobile smo odgovor da Odbor zasjeda u manjoj dvorani te da zbog toga na sjednici nema mjesta za civilno društvo, odnosno nevladine organizacije i sindikalne središnjice koje su predložile amandmane na prijedlog zakona.

Ponovno podsjećamo na mjeru 1.5.2. Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, koja nikad nije doživjela implementaciju, a kojom je propisano da će se predstavnici organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina uključivati u radna tijela za donošenje zakona, programa i strategija vezanih za prava seksualnih manjina. Međutim, u ovom slučaju izostavljeni nisu bili samo predstavnici udruga za zaštitu prava seksualnih i rodnih manjina nego civilno društvo u cijelosti.

Odbor nije usvojio amandmane Kontre, a također nije usvojio ni brojne amandmane sindikalnih središnjica i pravobraniteljice za ravnopravnost spolova usmjerene na zaštitu ljudskih prava radnika i radnica.

Prethodnih je godina u vezi s pojedinim zakonskim prijedlozima ostvarena suradnja s Odborom (uvođenje zločina iz mržnje u Kazneni zakon, amandman na Prijedlog zakona o suzbijanju diskriminacije vezano za instituciju umješača itd.), ali nikad u vezi s pravima istospolnih parova, što nas navodi na zaključak da je Odbor u osnovi homofobičan.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

U Izvješću o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2008. godinu pravobraniteljica je u posebnom odjeljku spomenula stanje prava seksualnih i rodnih manjina. U dijelu koji govori o zakonodavnom okviru pravobraniteljica spominje donošenje novog Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 82/08), kojim je, između ostalog, zabranjena i diskriminacija na temelju spolne orijentacije.

Pravobraniteljica dalje navodi da je „Europski parlament na temelju Konvencije Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda 2006. godine donio Rezoluciju o homofobiji (RC-B6-0025/2006), koja od zemalja članica EU-a traži usvajanje zakonodavstva kojim se zabranjuje diskriminacija i **govor mržnje prema manjinskim seksualnim skupinama**, a u članku 5. potiče države članice i Komisiju da pojačaju borbu protiv homofobije putem edukacije – kao što su **kampanje protiv homofobije** u školama, na sveučilištima i u medijima.“

Smatrajući da antidiskriminacijsko zakonodavstvo nije dovoljno za zaštitu prava seksualnih i rodnih manjina, pravobraniteljica se zauzela za provedbu šire, sustavne kampanje osvještavanja o toleranciji i nasilju prema pripadnicima/-cama seksualnih i rodnih manjina, u kojoj jednu od ključnih uloga imaju i mediji.

Pravobraniteljica je javnim priopćenjem osudila fizički napad na aktiviste/-ice Kontre i Iskoraka, koji se dogodio 26. lipnja 2008. nakon manifestacije Zagreb Pride, te fizički napad koji se također dogodio na štetu trojice mladića, kosovskih državljana.

U Izvješću se navodi da se niti jedan slučaj nasilja nad bilo kime i po bilo kojoj osnovi ne smije tretirati kao manje važan i ostati nekažnjen.

Dana 15. siječnja 2009. godine pravobraniteljica je izdala javno priopćenje povodom napada na Nevena Rauka.

U priopćenju se navodi: „Oštro osuđujem zločin iz mržnje kukavički počinjen nad 23-godišnjim Nevenom Raukom zbog njegove seksualne orijentacije. Podsjećam na svoja javna priopćenja od 30. lipnja 2008. i 27. travnja 2007., kojima sam također osudila nasilje nad pripadnicima/-cima LGBTQ zajednice i ponovno naglašavam pomanjkanje šire društvene osude homofobnog ponašanja.

Smatram da je žrtva svakog nasilja po bilo kojoj osnovi jednaka i da nasilje nad bilo kojom žrtvom zasluži jednako široku i javnu društvenu osudu. Protiv zločina iz mržnje ne možemo se boriti isključivo zakonodavstvom i represijom. Oštra osuda nasilja nad homoseksualcima ne smije dolaziti isključivo od strane uvijek istih institucija, uglavnom onih koje se bave ravnopravnošću spolova, ili udruga koje se uglavnom bave zaštitom ljudskih prava i/ili interesa pripadnika/-ca LGBTQ zajednice te samo pojedinih medija. Protiv osjećaja nesigurnosti nećemo se moći boriti bez javne i široke društvene osude svakog nasilja.“

Dana 13. lipnja 2009. godine pravobraniteljica je sudjelovala u povorci manifestacije Zagreb Pride.

Dana 18. rujna 2009. pravobraniteljica za ravnopravnost spolova predstavila je aktivnosti svog ureda vezane uz zaštitu od diskriminacije na osnovi seksualne orijentacije na seminaru o diskriminaciji na radnom mjestu temeljem seksualne orijentacije koji su, u sklopu projekta „Zajedno protiv diskriminacije na radnom mjestu“, koji financira Europska komisija, za povjerenike/-ce sindikalnih središnjica organizirale Lezbijska grupa Kontra i Institut za mobilizaciju, intervenciju i akciju – M.I.A. u suradnji sa Savezom Samostalnih Sindikata Hrvatske. Pravobraniteljica je također predstavila aktivnosti svog ureda vezane uz zaštitu od diskriminacije na osnovi seksualne orijentacije i na drugom seminaru u sklopu projekta za pravnike/-ce Saveza samostalnih sindikata Hrvatske održanom 16. listopada 2009. godine.

Od 23. do 26. listopada 2009. godine pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Gordana Lukač Koritnik sudjelovala je u Podgorici na međunarodnoj konferenciji posvećenoj ravnopravnosti na temelju seksualne orijentacije pod nazivom „Justice in the Balkans: Equality for Sexual Minorities“.

U studenom 2009. godine pravobraniteljica za ravnopravnost spolova unatoč apelu nevladinih organizacija nije u svoj prijedlog amandmana na Prijedlog zakona o radu uključila amandmane vezane za uklanjanje diskriminacije na temelju seksualne orijentacije iz Prijedloga zakona.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova uključuje u svoj rad aktivnosti usmjerene na zaštitu prava seksualnih i rodni manjina, surađuje s nevladinim organizacijama za zaštitu prava seksualnih manjina te redovito osuđuje nasilje nad LGBT osobama. S druge strane, pravobraniteljica u pojedinim slučajevima pušta koristiti zakonske ovlasti za predlaganje izmjena propisa koji sadrže diskriminativne odredbe prema seksualnim i rodni manjinama.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova ograničena je u svom djelovanju činjenicom da svake godine može biti razriješana dužnosti prije isteka vremena na koje je imenovana u slučaju da Hrvatski sabor ne prihvati godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice.

Naša preporuka je ukidanje obveze prihvaćanja godišnjeg izvješća pravobraniteljice od strane Hrvatskog sabora, kako bi navedeno tijelo moglo potpuno neovisno obavljati poslove zbog kojih je osnovano. Također, preporučujemo povećanje kapaciteta Ureda u smislu dodatnog zapošljavanja osoba koje bi se bavile isključivo diskriminacijom na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Ministarstvo unutarnjih poslova

Lezbijska grupa Kontra i Ženska mreža Hrvatske na prethodni su zahtjev dana 13. siječnja 2009. godine dobile izvještaj Ravnateljstva policije u vezi s kaznenim djelima počinjenima po osnovi iz čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona – zločina iz mržnje.

U razdoblju od 1. siječnja 2009. do 30. prosinca 2009. godine Ministarstvo unutarnjih poslova evidentiralo je 32 slučaja za koja se prema svim okolnostima sumnjalo ili je kriminalističkim istraživanjem utvrđeno da su motivirani mržnjom prema određenom pojedincu ili skupini, a po osnovama iz čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona.

Od navedena 32 kaznena djela razriješeno je 29 kaznenih djela za koje je prijavljeno ukupno 47 osoba. Prema navodu MUP-a, u svim kaznenim djelima provedeni su izvidi, dok su određene istražne radnje provedene za 18 kaznenih djela.

Kaznena prijava ili posebno izvješće podneseni su nadležnim državnim odvjetništvima za sva 32 kaznena djela, dok je kod 27 od navedena 32 kaznena djela u kaznenoj prijavi ili posebnom izvješću posebno naznačeno da su počinjena u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a.

Razlog zbog kojeg kod 5 kaznenih djela nije u kaznenoj prijavi ili posebnom izvješću posebno naznačeno da su počinjena u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a jest u činjenici da se kod tih kaznenih djela radi o osnovama sumnje, dakle pretpostavci na temelju svih okolnosti počinjenja da su motivirana mržnjom po osnovama iz čl. 89. st. 36. KZ-a, dok je kod preostalih 27 kaznenih djela sa sigurnošću utvrđen motiv počinjenja.

Među 32 kaznena djela ubrojena su i 3 kaznena djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. Kaznenog zakona, dok nisu zabilježena kaznena djela povrede ravnopravnosti građana iz čl. 106. Kaznenog zakona.

Prema motivima 18 kaznenih djela etnički je motivirano, 4 kaznena djela u vezi su sa seksualnom orijentacijom, 2 u vezi s regionalnom pripadnošću, 2 u vezi s podrijetlom po rođenju, a 6 je počinjeno zbog drugih osobina (pripadnost drugoj supkulturnoj skupini).

Od ukupnog broja evidentiranih kaznenih djela u navedenom razdoblju, prema strukturi radilo se o:

- 9 kaznenih djela „Nasilničko ponašanje“ iz čl. 331. KZ-a,
- 4 kaznena djela „Teška tjelesna ozljeda“ iz čl. 99. KZ-a,
- 4 kaznena djela „Prijetnja“ iz čl. 129. KZ-a,
- 4 kaznena djela „Povreda ugleda RH“ iz čl. 151. KZ-a,
- 3 kaznena djela „Rasna i druga diskriminacija“ iz čl. 174. KZ-a,
- 3 kaznena djela „Uništenje i oštećenje tuđe stvari“ iz čl. 222. KZ-a,
- 2 kaznena djela „Ubojstvo u pokušaju“ iz čl. 90. u vezi s čl. 33. KZ-a,
- 1 kaznenom djelu „Tjelesna ozljeda“ iz čl. 98. KZ-a,
- 1 kaznenom djelu „Širenje lažnih i uznemirujućih glasina“ iz čl. 322. KZ-a i
- 1 kaznenom djelu „Dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom“ iz čl. 263. KZ-a,

Unatoč nepotpunim podacima dobivenim od strane DORH-a za 2009. godinu, vidljive su razlike u statističkim podacima između Državnog odvjetništva RH i Ministarstva unutarnjih poslova.

Općenito ocjenjujemo da je u protekle dvije godine nastao vidljiv pomak u pronalaženju počinitelja za kazneno djelo nasilničkog ponašanja; međutim, valja imati na umu da su svi takvi slučajevi bili značajno medijski eksponirani pa se nadamo da će se u praksi događati da se na jednak način rješavaju i oni slučajevi koji uopće nisu medijski eksponirani, što za sada, nažalost, nije bila praksa.

Ističemo da postoje i brojni primjeri policijskog zlostavljanja u smislu vrijeđanja, omalovažavanja i ismijavanja kada žrtve dolaze prijaviti nasilje ili diskriminaciju, a što se u pravilu događa na razini postupanja temeljne policije. Kako su službenici temeljne policije najčešće prvi u kontaktu sa žrtvom neposredno nakon počinjenja kaznenog djela, njihovo neprofesionalno ponašanje odvrća oštećenike od daljnjeg inzistiranja na progonu počinitelja i budućeg prijavljivanja ovakvih kaznenih djela. U tom pogledu smatramo da je potrebno da Ministarstvo unutarnjih poslova, osim što je poduzelo napore za ograničenu edukaciju policijskih službenika o zločinima iz mržnje, organizira za temeljne policijske službenike edukacije i treninge o pravilima uljudnog ponašanja prema strankama u svojem svakodnevnom radu, što će se svakako odraziti na kvalitetu policijskog postupanja ne samo u ovim nego i u drugim slučajevima.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske

Dana 4. ožujka 2010. godine Državno odvjetništvo Republike Hrvatske dostavilo je samo djelomičan odgovor na prethodne upite udruge Kontra u vezi sa statističkim pokazateljima kada je riječ o kaznenim djelima počinjenima iz mržnje.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske dostavilo je sljedeće statističke podatke za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2009:

	2009
BROJ PREDMETA	19
ODBAČAJI KAZNE NE PRIJAVE	4
FAZA IZVIDA	1
ISTRAŽNE RADNJE	-
ODUSTANAK OD PROGONA	-
FAZA OPTUŽENJA	9
PRESUDE	5 osuđujućih presuda

Iako smo zatražile informacije o vrstama i motivima kaznenih djela počinjenih iz mržnje, ti podaci nam nikada nisu dostavljeni te nismo bile u mogućnosti izraditi detaljniju analizu statističkih pokazatelja. Također smo zatražile informacije o broju kaznenih djela koja su prijavljena od strane policije u odnosu na broj kaznenih djela koja su prijavljena od strane građana i pravnih osoba, što nam nije dostavljeno.

Unatoč nepotpunim podacima dobivenim od strane DORH-a za 2009. godinu, vidljive su značajne razlike u statističkim podacima između Državnog odvjetništva RH i Ministarstva unutarnjih poslova.

DORH navodi da je u 2009. godini radilo na svega 19 predmeta u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a (zločin iz mržnje), dok MUP navodi 27 kaznenih djela kod kojih je u kaznenoj prijavi ili posebnom izvješću podnesenom nadležnim državnim odvjetništvima posebno naznačeno da su počinjena u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a. Razliku za 8 predmeta između statističkih podataka MUP-a i DORH-a nije moguće ispitati jer DORH nije dostavio objašnjenje uz tablicu, pa se samo može primijetiti nelogičnost jer DORH rješava 8 spisa manje nego što je MUP iste godine prijavio.

Iz statističkih podataka Državnog odvjetništva vezanih uz prethodne godine vidljivo je da kaznena djela počinjena iz mržnje u praksi uopće ne stavlja u stjecaj s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije, iako je kod tih kaznenih djela moguć idealni stjecaj s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije. Naime, radnjom iz kaznenog djela nasilničkog ponašanja, primjerice, ostvaruje se i povreda odredaba Konvencije o zaštiti ljudskih prava i fundamentalnih sloboda, čime se ostvaruje i biće kaznenog djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 1. Kaznenog zakona.

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koji sadržava citiranu odredbu o zločinu iz mržnje stupio je na snagu još 1. listopada 2006. godine. Međutim, u izvještajima o radu državnih odvjetništava za 2007. i 2008. godinu uopće se ne spominju kaznena djela vezana uz zločine iz mržnje, iako je po unutarnjim napucima Državno odvjetništvo RH i za to razdoblje vodilo statističke podatke. Izvješće o radu Državnog odvjetništva za 2009. godinu nije objavljeno do dana objave ovog izvještaja. Ističemo kako je svrha uvođenja definicije zločina iz mržnje bila, u osnovi, izreći veću društvenu osudu za takvu vrstu kriminaliteta pa je sukladno tome potrebno voditi zasebne statistike i pokazatelje kretanja stope takvog kriminaliteta, kao i posebno isticati njegovu pojavnost u društvu, što se treba vidjeti i u godišnjem izvještaju o radu državnih odvjetništava.

Ministarstvo pravosuđa RH

Ministarstvo pravosuđa bilo je jedan od nositelja mjere 1.5.1. Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010.

Ministarstvo je izvijestilo da „u okviru postojećih statistika koje se vode pri ministarstvu i pravosudnim tijelima nije bilo moguće izdvojiti podatke o kaznenim djelima motiviranima seksualnom orijentacijom s

obzirom na to da osim kaznenog djela iz čl. 174. Kaznenog zakona (rasna i druga diskriminacija) iz motiva seksualne orijentacije mogu biti počinjena i druga kaznena djela. U tijeku je razmatranje mogućnosti za prikupljanje takvih sveobuhvatnih podataka u okviru nadogradnje Integriranog informacijskog sustava za upravljanje sudskim predmetima (ICMS) kako bi se takva djela identificirala te izradila analiza¹.

Ističemo da je svrha uvođenja definicije zločina iz mržnje u hrvatsko kazneno zakonodavstvo u 2006. godini bila izreći veću društvenu osudu za takvu vrstu kriminaliteta, pa je sukladno tome potrebno voditi zasebne statistike i pokazatelje kretanja stope takvog kriminaliteta, kao i posebno isticati njegovu pojavnost u društvu.

Činjenica da se četiri godine nakon uvođenja zločina iz mržnje u Kazneni zakon i tri godine nakon isteka roka za provedbu mjere 1.5.1. u izvješću o provedbi predmetne mjere navodi da je tek u tijeku razmatranje mogućnosti za prikupljanje takvih sveobuhvatnih podataka, ukazuje na nedostatak političke volje u državnim institucijama za prikupljanje podataka o zločinima iz mržnje i njihovim adekvatnim sankcioniranjem.

4. Obrazovanje

Obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj ne zadovoljava temeljne standarde za edukaciju o ljudskim pravima. Program katoličkog vjeronauka u najviše sati obrađuje temu ljudske seksualnosti u osnovnim školama, a vjeronaučni udžbenik propisan od strane Ministarstva obiluje sadržajima kojima se potiče djecu na diskriminaciju seksualnih manjina.

U Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. do 2010. godine (NN, br. 114/06), u poglavlju o rodno osjetljivom obrazovanju za 2006. godinu navedeno je da će biti izdan Udžbenički standard koji slijedi zahtjeve iz Zakona o ravnopravnosti spolova. Udžbenički standard donesen je 17. 1. 2007. godine. Pod točkom 2.4., Etički zahtjevi, navedeno je da udžbenik treba odražavati bogatstvo različitosti hrvatskog društva, omogućavati stjecanje znanja o ravnopravnosti pojedinaca i društvenih skupina te promicati pravo na različitost. Posebno su navedeni zahtjevi vezani za nacionalne, etničke i religijske manjine te ravnopravnost spolova, dok se seksualne i rodne manjine eksplicitno ne navode, niti se specifičiraju zahtjevi vezani za njih.

Iako u nekim segmentima Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova razrađuje pitanje rodno osjetljivog obrazovanja, to se ne odnosi i na seksualne i rodne manjine. Nadalje, spomenuta Nacionalna politika navodi potrebu za proširivanjem zdravstvenog odgoja u osnovnim i srednjim školama temama o spolnosti, ali s naglaskom na spolno prenosive bolesti. Edukacija o spolnosti u svakom je slučaju šira no što je to u kontekstu spolno prenosivih bolesti, a tu širinu Nacionalna politika ne dostiže.

Zdravstveni odgoj i obrazovanje

Dana 14. siječnja 2008. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa objavilo je rezultate natječaja za odabir osnovnih i srednjih škola za provođenje eksperimentalnih programa zdravstvenog odgoja udruge GROZD i Foruma za slobodu odgoja. Za provedbu programa udruge GROZD odabrano je devet osnovnih škola¹, te pet trogodišnjih i četverogodišnjih srednjih škola za provedbu programa udruge GROZD i Foruma za slobodu odgoja.² Odlukom Ministarstva za praćenje provedbe eksperimentalnih programa i vanjsko vrednovanje rezultata određen je Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja u suradnji s Institutom društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Školom narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ i Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo. Za stručno usavršavanje izvoditelja programa određena je Agencija za odgoj i obrazovanje u suradnji s udrugama koje su izradile programe. Prema istoj odluci, programi zdravstve-

1 OŠ Vladimira Nazora, Daruvar; OŠ Eugena Kumičića, Velika Gorica; OŠ Ljudevita Gaja, Nova Gradiška; OŠ Šime Budinića, Zadar; OŠ Eugena Kumičića, Slatina; OŠ Novi Marof, Novi Marof; OŠ Retkovec, Zagreb; OŠ Žuti brijeg, Zagreb; OŠ K. Š. Gjaljski, Zabok.

2 Gimnazija Bernardina Frankopana, Ogulin; Upravna i birotehnička škola, Zagreb; Gimnazija Vladimira Nazora, Zadar; Gimnazija Antuna Brančića, Šibenik, i Prva sušačka hrvatska gimnazija, Rijeka.

nog odgoja i obrazovanja trebali su se provoditi eksperimentalno tijekom drugog polugodišta školske godine 2007./2008. u 5. razredu odabranih osnovnih škola i 1. razredu odabranih srednjih trogodišnjih i četverogodišnjih škola. Eksperimentalni program provodio se uz obveznu suglasnost roditelja onih učenika koji su sudjelovali u provedbi programa.

Dana 18. prosinca 2008. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa održalo je konferenciju za medije na kojoj je predstavilo rezultate evaluacije navedenih programa i najavilo kako smatra da sukladno tome nema potrebe da se isti provode u osnovnim i srednjim školama jer da učenici o zdravstvenom odgoju dobivaju dovoljno znanja već kroz postojeće predmete. Takvo stajalište kontradiktorno je nastojanjima Ministarstva da uvede jedinstveni nacionalni kurikulum kojim će se proširiti postojeći obrazovni program u školama uvođenjem novih predmeta. Također, evaluacija eksperimentalnih programa nije imala za svrhu ispitivanje potrebe za zdravstvenim odgojem, jer je za istim potreba već prije utvrđena kroz rad imenovanih povjerenstava nadležnog ministarstva, nego je svrha bila evaluirati kvalitetu pojedinih programa, što je izostavljeno.

Treba naglasiti da zdravstveni programi koji su bili predloženi za provođenje po našem mišljenju nisu adekvatni, tim više što je za sadržaj o ljudskoj spolnosti bilo predviđeno svega dva školska sata u školskoj godini.

U 2009. godini nije bilo nikakvih pomaka vezano za ovu temu. Stoga se i dalje zalažemo za uvođenje zasebnog i obveznog spolnog odgoja u hrvatskim osnovnim i srednjim školama.

Dana 30. ožujka 2009. godine Europski odbor za socijalna prava (ECSR – European Committee of Social Rights), koji prati usklađenost državnih politika i programa s Europskom socijalnom poveljom, donio je odluku vezanu uz pritužbu organizacije INTERIGHTS (International Centre for the Legal Protection of Human Rights) protiv Republike Hrvatske zbog nedostatka sveobuhvatnog obaveznog kurikuluma seksualne edukacije, kao što se zahtijeva u čl. 11. Europske socijalne povelje.

Odbor je pronašao povredu čl. 12. st. 2. Europske socijalne povelje vezanu za antidiskriminacijsku odredbu povelje iz sljedećih razloga:

„Uzimajući u obzir antidiskriminacijsku odredbu u preambuli Povelje, edukacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju mora biti osigurana školskoj djeci bez direktne ili indirektno diskriminacije po bilo kojoj osnovi, podrazumijevajući da zabrana diskriminacije pokriva cijeli edukacijski proces, uključujući način na koji se provodi edukacija i sadržaj nastavnog materijala na kojem se temelji edukacija.

Obveza da zdravstvena edukacija treba biti osigurana bez diskriminacije uključuje dva aspekta: djeca ne smiju biti diskriminirana u pristupu takvoj edukaciji i edukacija ne smije biti korištena kao oruđe za jačanje degradirajućih stereotipa i perpetuiranje oblika predrasuda koje doprinose socijalnoj isključenosti povijesno marginaliziranih skupina i drugih skupina koje se suočavaju s diskriminacijom čiji je učinak poricanje njihova ljudskog dostojanstva.“

Odbor je zaključio da su „određeni edukacijski materijali koji se koriste u redovnom nastavnom programu pristrani, diskriminativni i ponižavajući, osobito u odnosu na način kako su opisane osobe čija je seksualna orijentacija različita od heteroseksualne.“ Ovaj zaključak Odbora utemeljen je na uvidu u sadržaj udžbenika iz biologije za treći razred gimnazije pod nazivom Biologija 3: Životni procesi, autora Ivana Regule i Milivoja Sljepčevića, koji je odobrilo Ministarstvo obrazovanja, a izdala Školska knjiga.

U udžbeniku je stajalo sljedeće: „Mnoge su osobe sklone seksualnim odnosima istog spola (homoseksualci – muškarci i lezbijke – žene). Smatra se da su za to najodgovorniji roditelji koji nepravilnostima u obiteljskim odnosima ometaju pravilan razvoj spolnosti u svoje djece. Danas se pokazalo da su homoseksualni odnosi glavni krivac za pojačano širenje zaraznih spolnih bolesti (npr. AIDS-a). Bolest se širi među promiskuitetnim grupama ljudi koje često mijenjaju seksualne partnere. Takvi su homoseksualci zbog seksualnih kontakata s brojnim partnerima, ovisnici o drogama zbog dijeljenja zaraženih igala i prostitutke.“

U odluci odbora dalje se navodi da ovakve izjave stigmatiziraju homoseksualce, a bazirane su na negativnim i ponižavajućim stereotipima o seksualnom ponašanju svih homoseksualaca. Takve izjave služe samo kako bi se napalo ljudsko dostojanstvo i nema im mjesta u seksualnom i reproduktivnom zdravstvenom obrazovanju. Službeno odobravajući ili dopuštajući uporabu udžbenika koji sadržavaju takve antihomoseksualne navode, hrvatske vlasti nisu ispunile svoju obavezu da osiguraju učinkovitu edukaciju koja ne potiče socijalnu isključenost i ne vrijeđa ljudsko dostojanstvo. Hrvatske su vlasti, ističe Odbor, propustile

ispuniti svoju pozitivnu obvezu koja se tiče osiguranja prava na zaštitu zdravlja kroz nediskriminativan seksualni i zdravstveni odgoj.

Udžbenik je povučen nedugo nakon što je podnesena prijava Odboru.

Također, pritužba INTERIGHTS-a odnosila se na program TeenStar, baziran na učenju Katoličke crkve, koji je poučavao potpunu apstinenciju, homoseksualne veze nazivao devijantnim, protivio se kontracepciji, tvrdio da kondomi ne sprečavaju HIV i slično. Nažalost, ovdje Odbor nije ulazio u meritum stvari, ustvrdivši kako TeenStar, iako odobren i financiran od vlasti, nije obavezan program niti je zamjena za redovnu zdravstvenu edukaciju, nego se provodi eksperimentalno i samo ako ga roditelji odaberu. Međutim, Odbor u nekoliko članaka upozorava vlasti da „imaju obavezu zakonodavnim okvirima osigurati da su programi koje je odobrila država objektivni i nediskriminirajući“.

Katolički vjeronauk

Sukladno Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture, potpisanom u Zagrebu, 18. prosinca 1996. godine, nastava katoličkoga vjeronauka provodi se u svim javnim osnovnim i srednjim školama i u predškolskim ustanovama, kao obavezan predmet za one koji ga izaberu, pod istim uvjetima pod kojima se izvodi nastava ostalih obveznih predmeta.

Škole u pravilu stavljaju vjeronauk u sredinu dnevnog rasporeda sati, pa su učenice/-i čiji roditelji nisu dali pristanak da pohađaju satove vjeronauka također prisiljeni sjediti na satovima. Tako zapravo sva djeca, učenici/-ce javnih škola u Republici Hrvatskoj, pohađaju vjeronauk, s razlikom da dio njih za to ne dobiva ocjenu.

Program katoličkog vjeronauka za osnovne škole još uvijek u najviše sati obrađuje temu ljudske seksualnosti u osnovnim školama.

U okviru Programa katoličkog vjeronauka u osnovnoj školi, odobrenom od strane Ministarstva obrazovanja, koji se primjenjivao od početka školske godine 2003./2004., u metodičkim uputama nastavne cjeline koja obrađuje temu ljudske seksualnosti spominjali su se, između ostalog, *“razgovor o cjelovitom značenju i odnosu pojmova ‘ljubav’ i ‘seks’ i prosudba pogrešnih oblika seksualnosti (homoseksualnost, prostitucija, incest, transvestiti...)”*.

Udruge Kontra i Iskorak javno su reagirale na diskriminativan sadržaj vjeronaučnog programa te uputile pritužbe pravobraniteljici za djecu i pravobraniteljici za ravnopravnost spolova u vezi s navedenim sadržajem. Nakon reakcija pravobraniteljica na navedeni diskriminativni sadržaj Ministarstvo obrazovanja, znanosti i športa dosjetilo se 2005. godine objaviti Ispravak Programa katoličkog vjeronauka (NN br. 14/05) te zamijeniti riječ „pogrešan“ riječju „grešan“.

Naposlijetku, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa donijelo je 15. rujna 2006. godine Odluku o nastavnom planu i programu za osnovnu školu, kojom se uređuje i sadržaj izbornog predmeta Katoličkog vjeronauka (NN, br. 102/06). U ovom programu ne nalazi se izravna diskriminacija seksualnih manjina, na način kako je to bilo u Programu Katoličkog vjeronauka za osnovnu školu iz 2003. godine ili Ispravku iz 2005. godine. Međutim, u Programu koji je još uvijek na snazi stavljen je naglasak na ljudsku heteroseksualnost, što se dalje razrađuje na izrazito diskriminativan način kroz udžbenik također odobren od strane Ministarstva obrazovanja i športa te praksu.

Naime, Popis školskih udžbenika za školsku godinu 2009./2010. sadržava udžbenik „S Kristom u život“ (u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb, 2008.). U udžbeniku se navodi sljedeće: „Božja je zamisao da se dva po spolu različita bića međusobno privlače i nadopunjuju u odgovornoj ljubavi. To znači da je **heteroseksualnost** temeljna odrednica čovjeka. Privlačnost i usmjerenje suprotnih spolova jednog prema drugom proizlazi iz poziva za stvaranjem zajedništva i rađanja, odnosno stvaranja obitelji. Muškarac i žena se stoga nadopunjavaju ne samo u tjelesnom i emotivnom nego i u društvenom i duhovnom smislu. Svjesni smo ipak činjenice da neki ljudi osjećaju privlačnost prema osobama istoga spola. Medicina i psihologija pronalaze različite uzroke, do kraja neistražene, takvom ljudskom stanju. Crkvena je predaja uvijek tvrdila da su ‘čini homoseksualni u sebi neuredni’. Protive se naravnom zakonu. Oni spolni čin zatvaraju daru života. Ne proizlaze iz prave čuvstvene i spolne komplementarnosti. Ni u kom slučaju ne mogu biti odobreni“ (KKC 2357). „Ne biraju oni svoje homoseksualno stanje; ono za većinu njih predstavlja kušnju.“

Sadržaj udžbenika je znanstveno neutemeljen te je izrazito diskriminativan prema seksualnim manjinama. Homoseksualnost nije neistraženo „ljudsko stanje“, nego jednako vrijedna varijacija ljudske seksualnosti, kao što je i heteroseksualnost, što je stav mjerodavnih svjetskih (Svjetska zdravstvena organizacija) i hrvatskih institucija (Hrvatsko psihijatrijsko društvo i Hrvatska liječnička komora). Navođenje da se radi o posebnom „ljudskom stanju“, s naglaskom na traženje medicinskih i psiholoških uzroka, sugerira upravo suprotno; da se radi o anomaliji, odnosno bolesti, te je protivno nizu međunarodnih i nacionalnih propisa koji reguliraju zabranu diskriminacije i pravo na potpunu i točnu informaciju.

Podsjećamo da su brojne lezbijke, gejevi i biseksualne osobe u povijesti bile žrtve pokušaja promjene seksualne orijentacije medicinskim metodama poput prisilne hospitalizacije, elektrošokova, lijekova za duševne bolesti i sl. Upravo zbog toga je izrazito opasno davati djeci pogrešne informacije koje ih navode na zaključak da je homoseksualnost bolest. Dok hrvatska djeca uče iz sramotnih udžbenika o „neistraženom ljudskom stanju“, diljem svijeta 17. svibnja obilježava se kao Međunarodni dan borbe protiv homofobije u znak sjećanja na brisanje homoseksualnosti iz Međunarodne klasifikacije bolesti Svjetske zdravstvene organizacije 17. svibnja 1992. godine.

Nadalje, citat da je homoseksualnost „nenaravna“ (tj. anomalija), iako je izvađen iz crkvenih dokumenata, nije obrađen na kritički način, nego se baš takav prezentira djeci u već opisanom kontekstu.

Na kraju se zaključuje da „homoseksualno stanje“ predstavlja kušnju za homoseksualne osobe. Seksualna orijentacija je dio osobnosti svake pojedine osobe. Tvrdnjom da „homoseksualno stanje predstavlja kušnju“ vrši se izravan napad na osobnost homoseksualnih osoba te se negira njihovo pravo na zdravlje, koje uključuje prirodan razvoj njihove seksualnosti.

Slučaj „Bartol Kašić“

U listopadu 2009. godine roditelji djece koja pohađaju 8. razred Osnovne škole „Bartol Kašić“ u Zagrebu obavijestili su medije da je vjeroučiteljica Jelena Čorić-Mudrovčić na satu vjeronauka učenike osmog razreda poučavala je da je homoseksualnost bolest.

Jedna od majki izjavila je: „Moja kći ne pohađa vjeronauk, ali bila je prisiljena ostati na tome satu jer nema kamo. Vjeroučiteljica je djeci koja ne pohađaju taj predmet sama dopustila da ostanu i rješavaju zadaće ili crtaju.“

Nakon što je slučaj popraćen od strane medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta pozvalo je roditelje da svoje primjedbe upute Upravi za inspeksijske poslove Ministarstva.

Lezbijska grupa Kontra podnijela je kaznenu prijavu zbog postojanja osnovane sumnje da su vjeroučiteljica i Osnovna škola „Bartol Kašić“ počinili kazneno djelo rasne i druge diskriminacije jer su na temelju spolnog opredjeljenja kršili temeljna ljudska prava i slobode priznate od međunarodne zajednice te su javno iznijeli i prenijeli zamisli o podčinjenosti homoseksualne skupine osoba po osnovi spolnog opredjeljenja te time počinili kazneno djelo iz čl. 174. st. 1 i 3. KZ.

Također, podnijele smo udružnu tužbu primjenom odredbe čl. 24. Zakona o suzbijanju diskriminacije radi utvrđenja diskriminacije sa zahtjevom da se zabrani svako daljnje diskriminatorno ponašanje takve vrste te da se presuda objavi u medijima.

U trenutku kada ne postoji seksualna edukacija u osnovnim školama, smatramo krajnje neprihvatljivim da se ta tema obrađuje unutar programa vjeronauka, poglavito iz razloga što se ovakvim postupcima eksplicitno diskriminira osobe homoseksualne orijentacije, odnosno učenike se potiče na diskriminaciju. Dugoročna posljedica ovakvog programa je povećanje umjesto ublažavanje diskriminacije prema LGBT populaciji zbog pružanja informacija koje su znanstveno neutemeljene i pripadaju krugu vjerskih dogmi. Smatramo da se vjeronauk treba provoditi u vjerskim ustanovama, a ne u javnim školama. Ako vjeronauk već postoji u školama, treba biti stavljen kao nulti ili posljednji sat nastave, kako se ne bi stvarao pritisak na pohađanje vjeronauka.

Hitno je potrebno uskladiti nacionalni obrazovni program i sve udžbenike s pozitivnim antidiskriminacijskim zakonodavstvom te početi strogo sankcionirati slučajeve škola u kojima se promiče diskriminacija na bilo kojoj osnovi.

5. Mediji

U 2009. godini bilježe se uglavnom profesionalni i informativni izvještaji u medijima vezano za prava seksualnih i rodnih manjina, najčešće u neutralnom tonu. Međutim, nažalost, kao i svake godine bilo je i homofobičnih članaka kojima se poticalo na diskriminaciju seksualnih manjina.

Takav primjer bili su tekstovi objavljeni u Slobodnoj Dalmaciji, Jutarnjem listu i Nacionalu u vezi s izdavanjem brošure o sigurnom seksu udruge Iskorak.

Naime, udruga Iskorak preuzela je i prevela brošuru vodeće britanske organizacije za prevenciju širenja HIV-a i AIDS-a "Terrence Higgins Trust" namijenjenu homoseksualnim muškarcima. Brošura je otisnuta uz financijsku podršku Ureda za ljudska prava Vlade RH, Grada Zagreba te Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi.

Nažalost, više medija je objavilo izrazito homofobične članke u vezi s navedenom brošuricom nazivajući je vulgarnom, skandaloznom i pornografskom isključivo zbog eksplicitnog stila pisanja o gej seksu i ilustracija s lutkama te prozivajući državne institucije zbog financiranja takve brošure.

Zabrinjavajuća je činjenica da jedna brošura o sigurnom seksu postaje vijest u novinama zbog eksplicitnog pisanja o gej seksu (baš kao što je to bio i slučaj s romanom za djecu koji je postao vijest jer je sadržavao gej likove). Međutim, još je više zabrinjavajuća bila izjava predstojnika Ureda za ljudska prava Vlade RH u kojoj se nakon homofobičnih napisa u novinama u potpunosti ogradio od brošure koju je financirao.

6. Predsjednički izbori

Za vrijeme kampanje uoči predsjedničkih izbora 2009. godine kandidatima su novinari između ostaloga postavili pitanja koja se tiču ljudskih prava LGBT osoba.

Tako su, primjerice, 23. studenog 2009. na web-stranici www.predsjudnicki-izbori.com objavljeni odgovori predsjedničkih kandidata na pitanje kako bi se odnosili prema „suradniku deklariranom homoseksualcu“.

Većina predsjedničkih kandidata izjavila je da bi im bilo svejedno koje je seksualne orijentacije njihov suradnik. Jedini od kandidata koji nije izdržao bez homofobičnog komentara na ovo pitanje bio je g. Damir Kajin (IDS). Izjavio je: „Iako me neki od njih drže homofobom, ja to nisam, ali nisam ni da usvajaju djecu...“ Ovakve izjave svjedoče o razini neuduciranosti saborskih zastupnika i predsjedničkih kandidata. Upravo je poticanje na diskriminaciju po osnovi seksualne orijentacije u raznim segmentima (osobito vezano za postupak posvajanja djece) jedan od najčešćih izraza homofobije kod hrvatskih političara.

Sličnu izjavu dao je i predsjednički kandidat Hrvatske demokratske zajednice g. Andrija Hebrang, ovo ga puta u posebnom intervjuu HRT-u, prenesenom na istoj web-stranici. Naime, na stranici je objavljeno sljedeće: „Pričalo se i o šakljoj temi, o mogućnosti sklapanja homoseksualnih brakova. 'Ja sam protiv takvih brakova jer iz njih ne proizlazi ono što je svetinja, a to je dijete koje mora biti okosnica braka. Dao bih homoseksualcima sva prava, pa i iznad standarda EU-a', objasnio je Hebrang, istaknuvši kako ne bi dopustio da se u takvim brakovima posvajaju djeca jer bi ona rastući u takvoj zajednici stekla krivu sliku o braku.“

Dana 30. prosinca 2009. u 20 sati na HRT-u je održano sučeljavanje dvaju predsjedničkih kandidata koji su ušli u drugi krug izbora – g. Milana Bandića (nezavisni kandidat) i g. Ive Josipovića (SDP).

Na pitanje novinara: "Ukoliko saznate da vam je kći lezbijka, biste li joj dopustili da živi u istospolnom braku?", g. Josipović odgovorio je da bi mu bila važna jedino sreća njegova djeteta.

Na isto pitanje g. Bandić odgovorio je: "Živimo u 21. stoljeću, no učinio bih sve kroz odgoj da do toga ne dođe". Lezbijska grupa Kontra javno je postavila pitanje g. Bandiću: "Koje odgojne metode smatrate prikladnima upotrijebiti kako biste promijenili seksualnu orijentaciju djeteta?"

Seksualna orijentacija je dio identiteta pojedinca, a negiranje prava na samoopredjeljenje za vrijeme odrađivanja napad je na osobnost pojedinca.

Ustavom je propisano (čl. 63. st. 2.) "roditelji su odgovorni osigurati pravo djetetu na potpun i skladan razvoj njegove osobnosti", dok je diskriminacija na temelju seksualne orijentacije zabranjena u hrvatskom zakonodavstvu nizom zakona.

U javnoj reakciji povodom navedene izjave navele smo da je iskazivanje takvih diskriminativnih stavova predsjedničkog kandidata odraz omalovažavanja ljudi po osnovi njihove seksualne orijentacije i stvara okruženje u kojem je isto opravdano, ako ne i poželjno. Takvo okruženje protivi se civilizacijskim načelima ravnopravnosti u društvu i predstavlja istinsku degradaciju svih postignuća u zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda. Činjenica da predsjednički kandidat koji je ušao u drugi krug izbora na sučeljavanju pokazuje nepoznavanje zakonodavstva svoje države, kao i nepoštovanje prema osnovnim ljudskim pravima i temeljnim slobodama korištenjem diskriminativnog diskursa u javnosti zabrinjavajuće je za sve građane i građanke Republike Hrvatske kojima je stalo do izgradnje demokratskog društva s poštovanjem prava pojedinca na vlastiti identitet i samoopredjeljenje.

Zatražile smo javnu ispriku od gospodina Bandića, kao i garancije da na isti način više neće postupati, međutim nismo dobile nikakav odgovor od predsjedničkog kandidata.

U drugom krugu predsjedničkih izbora većinu glasova osvojio je kandidat Socijaldemokratske partije g. Ivo Josipović.

7. Homofobični istupi javnih osoba

U 2009. godini većina homofobičnih istupa javnih osoba bila je vezana za predsjedničke izbore (vidi poglavlje 6.). To je osobito zabrinjavajuće jer ukazuje ne samo na razinu neosvještenosti predsjedničkih kandidata (ujedno i saborskih zastupnika te gradonačelnika Zagreba) nego i na činjenicu da su navedeni kandidati upravo takvim izjavama namjeravali pridobiti hrvatske građane i građanke da im daju svoj glas. Također, dobra prilika za davanje homofobičnih izjava ukazala se potpredsjedniku HDZ-a Andriji Hebrangu izlaskom romana o plišanim igračkama.

Medo Grga, Zec Mrkvoje, Majmun Maki i Andrija Hebrang

U 2009. godini objavljen je roman „Zvijeri plišane“, prvi hrvatski roman za djecu koji se afirmativno bavi seksualnim i rodnim manjinama. Roman je 19. ožujka prvi put predstavljen u Zagrebu, a izdavanje romana javno su podržale udruge Kontra i Lori.

Radilo se o knjizi za djecu koja kroz živote i odnose između plišanaca zagovara pravo na različitost i prihvaćanje iste, i sve to kroz jednostavne i djeci razumljive primjere. Knjiga odskakće od poplave bajki i priča temeljenih na tradicionalnim rodnim ulogama i ukalupljenih u heteronormativne okvire.

Roman govori o životu dviju djevojaka – Doris i Ivane – koje su se preselile u zajednički stan. Tu su i Medo Grga, Zec Mrkvoje, Vjeverica Verica, Majmun Maki, Uško Uhić, Sivka Uhić i Kornjača Kornelija.

Citat iz knjige: „Doris više nije dijete, ona će odseliti u novi stan. Da. Djeca to često rade kad prestanu biti djeca. Tamo će ona živjeti s tom drugom djevojkom koja se zove Ivana. Njih dvije će jednom postati mama i mama.“

Nakon što se u javnosti pojavila obavijest o predstavljanju romana te podršci lezbijskih organizacija, velik broj medija počeo je pisati o tome.

Činjenica da je u 2009. godini roman o plišanim životinjama postao glavna vijest u novinama te da se za mišljenje o njemu ispitivalo predstavnike državnih institucija jer će dvije djevojke iz knjige „jednom postati mama i mama“ ukazuje na poražavajuće stanje prava seksualnih manjina u Republici Hrvatskoj.

Na pitanje novinara Jutarnjeg lista o knjizi, potpredsjednik HDZ-a Andrija Hebrang izjavio je: “Zašto bi netko mojoj djeci bilo što nametao? Poštujem ih, ali ako ja ne izlazim na ulicu i ne vičem da sam heteroseksualac ne moraju ni oni vikati da su homoseksualci.” G. Hebrang izjavio je također da roman smatra krajnje neprimjerenim za dječji uzrast.

Krajnje je zabrinjavajuće da potpredsjednik vodeće stranke u Hrvatskoj izjavljuje za novine da je dječja knjiga o plišanim životinjama neprimjerena za dječji uzrast jer knjiga afirmativno govori o seksualnim manjinama i potiče djecu na prihvaćanje različitosti.

8. Nasilje i diskriminacija

Nasilje i diskriminacija nad seksualnim i rodnim manjinama su i dalje je česte pojave u hrvatskom društvu. Oblici nasilja različiti su, od psihičkog, verbalnog do fizičkog nasilja. Gorući problem i dalje je strah žrtava koje ne prijavljuju doživljeno nasilje zbog moguće stigmatizacije okoline. Pripadnici/-e seksualnih i rodnih manjina u velikom broju slučajeva nisu upoznati sa svojim pravima, niti s mehanizmima zaštite tih prava. Nemaju povjerenja u državne institucije, osobito u policiju, čiji službenici kontinuirano postupaju na diskriminativan način prilikom tretiranja slučajeva diskriminacije i nasilja nad pripadnicima/-cama seksualnih manjina. Upravo je zbog toga stvaran broj nasilnih događaja gotovo nemoguće procijeniti, a donedavno su slučajevi koji dođu do procesuiranja bili isključivo slučajevi nasilja nad aktivistkinjama i aktivistima.

Ipak, upravo na tom području proteklih godina bilježimo određene pomake. Žrtve nasilja sve se češće obraćaju nevladinim organizacijama za pomoć, a imale smo i slučajeve u kojima su žrtve otvoreno progovorile o nasilju koje su proživjele u javnosti. Sve to svjedoči o činjenici da se LGBT osobe sve više interesiraju za svoja prava i odlučuju se njima koristiti.

Također, potrebno je napomenuti da se u posljednje dvije godine bilježe 2 slučaja u kojima je provedena istraga i sankcionirani počinitelji, međutim radilo se o iznimkama, slučajevima koji su od samog početka bili izuzetno medijski eksponirani, uz podršku i pravnu pomoć nevladinih organizacija i angažman Pravo-braniteljice za ravnopravnost spolova (slučaj napada na državljane Kosova nakon Pride-a u 2008. godini, slučaj napada na Nevena Rauka u 2009. godini).

Kako bismo pomogle boljem sankcioniranju diskriminacije i nasilja Kontra je osnovala telefonsku liniju pravne pomoći, te redovito izdaje publikacije kojima informira LGBT populaciju o njihovim pravima i zakonima Republike Hrvatske te kontinuirano pruža direktnu pravnu pomoć korisnicima.

Od 2002. godine postojala je suradnja na ovom području između udruga Iskorak i Kontra, međutim suradnja je prekinuta u ljetu 2009. godine, te je aktivnost pružanja direktne pravne pomoći nastavila udruga Kontra. U nastavku pod naslovom „Pojedinačni slučajevi“ opisujemo slučajeve na kojima je radila udruga Kontra u prvoj polovici godine u suradnji s udrugom Iskorak, a kasnije samostalno.

Pojedinačni slučajevi

U 2009. godini udruga Kontra radila je na ukupno 23 pojedinačna slučaja. Od toga se u 18 slučajeva bilježe kažnjive radnje protiv više osoba po osnovi njihove spolne orijentacije.

U ovom dijelu navodimo primjere nekih slučajeva koje smo zaprimile. Ne navodimo sve slučajeve radi zaštite anonimnosti žrtava.

Napad na Nevena Rauka

Dana 12. siječnja 2009. godine četvero napadača, od kojih dvoje maloljetnika, izvršili su napad na gej mladića Nevena Rauka iz mržnje prema osobama homoseksualne orijentacije.

Naime, na internetskom portalu stvorili su profil u kojem su se predstavili kao mladić biseksualne orijentacije i dogovorili sastanak s oštećenikom. Na mjestu sastanka oštećenika su fotografirali u namjeri da fotografije objave na internetu, a kad je oštećenik počeo bježati, pratili su ga.

Oštećenik je pobjegao u autobus, a napadači su potom automobilom pratili autobus u koji je ušao. Kada je Neven Rauk izašao na stanici, troje od četvero napadača prišli su mu i opkolili ga, govoreći mu „ti si taj, kud bježiš, daj razgovaraj s nama, znaš da te mogu ubiti“, slikali su ga, da bi ga potom jedan napadač udario nogom u glavu, uslijed čega je Neven Rauk pao na pod.

Tom prilikom su oštećeniku ispale naočale i torba, koju su mu napadači uzeli i otišli, a Neven Rauk je ponovno pobjegao u autobus iz kojeg se prethodno iskrcao te je vozač autobusa pozvao Hitnu pomoć. Oštećeniku je pružena medicinska pomoć u bolnici Sveti Duh, gdje je utvrđeno da je zadobio ozljede natučnja glave s prijelomom nosnih kostiju, razderotinu gornje vjeđe lijevog oka, krvni podljev, eroziju rožnice lijevog oka te sitne oguljotine kože piramide nosa.

U izvješću Policijske uprave zagrebačke od dana 13. siječnja 2009. navedeno je sljedeće: „U ponedjeljak 12. siječnja oko 21.30 sati na području Medveščaka, Remetska cesta, trojica su nepoznatih počinitelja, uz uporabu tjelesne snage, izvršili razbojstvo nad 23-godišnjim muškarcem te otuđili torbu s dokumentima. Materijalna šteta nije utvrđena.“ PUZ nije napad doveo u vezu sa seksualnom orijentacijom oštećenika te nije vođena istraga u tom smjeru sve dok udruge nisu podigle kaznene prijave.

Oštećeni je sam obavijestio medije o napadu te nam se obratio za pravnu pomoć. Udruga Kontra i Iskorak podnijele su kaznenu prijavu zbog kaznenih djela nasilničkog ponašanja i rasne i druge diskriminacije, a u vezi s čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona (zločin iz mržnje). O navedenom smo odmah obavijestili medije.

Dana 15. 2. 2009. na poziv policijskog službenika korisnik je došao u 5. policijsku postaju u Bauerovoj ulici u Zagrebu te je odvezen u Sektor kriminalističke policije u Heinzelovoj ulici. Obavljeno je prepoznavanje počinitelja u Sektoru kriminalističke policije. Korisnik je prepoznao jednog od počinitelja (napadača) s 80 % sigurnosti, te je zatražio da ga vidi uživo kako bi bio potpuno siguran. Sljedeći dan korisnik je na prepoznavanju uživo prepoznao počinitelje.

U postupku povodom napada na oštećenika Nevena Rauka provedena su dva sudska postupka, jedan protiv dvojice maloljetnih počinitelja i jedan protiv dvoje punoljetnih počinitelja.

Protiv punoljetnih počinitelja proveden je istražni postupak tijekom kojeg je održano više rasprava, a N. R. saslušan je na raspravi održanoj pred Županijskim sudom u Zagrebu dana 10. veljače 2009. godine.

Nakon provedenog istražnog postupka Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu je podnijelo optužni prijedlog te je proveden kazneni postupak tijekom kojeg je održano šest ročišta, kako slijedi:

- na raspravi održanoj dana 25. 3. 2009. g. okrivljenici su se izjasnili o krivnji, iznijeli su obranu, saslušan je jedan svjedok, ukinut je pritvor;
- na raspravi 9. 4. 2009. g. saslušan je oštećenik;
- na raspravi 4. 5. 2009. g. saslušan je oštećenik te je preslušana i pregledana snimka napada na N.R.;
- na raspravi 3. 6. 2009. g. saslušan je mlt. svjedok;
- na raspravi 14. 7. 2009. g. saslušan je mlt. svjedok, izmijenjen je optužni akt u činjeničnom opisu i u pravnoj kvalifikaciji djela;
- na raspravi 16. 7. 2009. g. okrivljenici su se ponovno izjasnili o krivnji po izmijenjenom optužnom aktu, dopunili su svoje obrane, stranke su iznijele završne govore, sud je zaključio raspravu i objavio presudu.

Županijski sud u Zagrebu u presudi je proglasio okrivljenike krivima jer je: Prvookrivljeni radi izživljavanja nasiljem, zlostavljanjem i osobito drskim ponašanjem na javnom mjestu doveo drugoga u ponižavajući položaj, a djelo je počinjeno iz mržnje, a drugookrivljena drugima s namjerom pomogla da radi izživljavanja nasiljem, zlostavljanjem i osobito drskim ponašanjem na javnom mjestu dovedu drugoga u ponižavajući položaj, a djelo je počinjeno iz mržnje, **čime su počinili** kazneno djelo protiv javnog reda – nasilničko ponašanje – opisano i kažnjivo po čl. 331. st. 1. Kaznenog zakona u vezi s čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona, a u vezi s čl. 38. KZ-a u odnosu na drugookrivljenu.

Sud je na temelju čl. 331. st. 1. u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a prvookrivljeniku Baričević Alenu izrekao kaznu zatvora u trajanju od 10 mjeseci, uz primjenu uvjetne osude na temelju članka 67. KZ-a, s rokom kušnje od 4 godine od pravomoćnosti presude.

Drugookrivljenoj Petri Mihetec je na temelju čl. 331. st. 1. u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a te u vezi s čl. 38. KZ-a sud izrekao kaznu zatvora u trajanju od 8 mjeseci, uz primjenu uvjetne osude na temelju članka 67. KZ-a, s rokom kušnje od 3 godine od pravomoćnosti presude.

Olakotnim okolnostima na strani prvookrivljenog sud je ocijenio činjenicu da je zaposlen, otac dvoje maloljetne djece, osoba mlađe životne dobi, kao i činjenicu da prvookrivljeni do sada nije kazneno osuđivana osoba. U odnosu na drugookrivljenu, također je olakotnom ocijenjena činjenica njezine prethodne neosuđivanosti, kao i činjenica da se radi o osobi mlađe životne dobi. Sud je prvookrivljenom i drugookrivljenoj kao olakotnu okolnost uzeo u obzir i činjenicu urednog i korektnog držanja pred sudom.

U obrazloženju presude navodi se između ostalog sljedeće: „Imajući u prvom redu u vidu pogibeljnost djela koje se I. i II. okrivljenima stavlja na teret, sve veću učestalost nasilnog ponašanja upravo u mlađoj

populaciji društva kojoj i I. i II. okrivljeni pripadaju, činjenicu da je djelo motivirano netrpeljivošću i izrazitom odbojnošću prema osobama homoseksualne spolne orijentacije, posljedice koje je djelo imalo u odnosu na oštećenog, sud je vodeći računa i o svim izloženim olakotnim okolnostima na strani I. i II. okrivljenih, I. okrivljenom izrekao kaznu zatvora u trajanju od 10 mjeseci, a II. okrivljenoj kaznu zatvora u trajanju od osam mjeseci.“

U ovom slučaju nakon podnošenja kaznene prijave od strane udruga obavljena je pravilna istraga, počinitelji su pronađeni i osuđeni. Međutim, naglašavamo da je ovaj slučaj iznimka uslijed činjenice da se radi o izuzetno medijski eksponiranom slučaju, u kojem su također bile angažirane udruge kroz pružanje pravne pomoći te je javno reagirala pravobraniteljica za ravnopravnost spolova. Učestali su primjeri upravo suprotnog postupanja policijskih službenika koji vrijeđaju žrtve kada dolaze prijaviti nasilje te odbijaju zaprimiti prijave ili pak pokreću prekršajni progon i protiv žrtve i protiv napadača.

Napad na transrodnu djevojku

Dana 3. siječnja 2010. godine skupina mladića izvršila je napad na transrodnu djevojku u manjem gradu u Hrvatskoj.

Oštećenica je u tjednu prije napada (od srijede 30. prosinca 2009.) primijetila da je prate različite osobe, po njezinoj procjeni u starosti od 18 do 21 godine.

Na dan napada skupina mladića čekala ju je ispred zgrade u kojoj stanuje. Neke od njih je prepoznala kao susjede, odnosno osobe koje žive u istoj četvrti, ali im nije znala imena. Opolikli su je govoreći: “Jesi ti muško ili žensko? Ako te još jednom ovdje vidim, razbit ćemo ti pičku! Ubit ćemo te!” Tada je jedan od napadača koji je bio na biciklu sišao s njega, primio oštećenicu za vrat, bacio je u zid zgrade i zatim udario šakom u lice. Ona je nakon toga uspjela pobjeći u svoj stan te je nazvala policiju. Policijski službenici su joj rekli da će kružiti oko i potražiti napadače, ali da „ne mogu napraviti prijavu jer je nedjelja“, te da će iduće jutro morati otići u policijsku postaju i prijaviti napad.

Sljedećeg jutra oštećena je otišla u policijsku postaju. Opisala je napad policijskom službeniku, koji je zabilježio njezine osobne podatke te joj je rekao: „Pogledaj se na što sličiš – i ja bih te prebio.“ Policijski službenik zatim je otišao u susjednu prostoriju, gdje je bilo još nekoliko policajaca, te je razgovarao s njima. Nakon toga je do oštećene došao drugi policijski službenik i rekao joj da nema što podnositi prijavu jer da je prijava podnesena kad je pozvala policiju. Oštećena je zatražila zapisnik, odnosno potvrdu o prijavi, na što ju je policijski službenik upitao: „Protiv kojeg počinitelja?“ Oštećena je odgovorila „protiv nepoznatih počinitelja“ i rekla da joj treba potvrda za daljnje prijave. Nakon toga joj je policijski službenik vidno uzrujan rekao: „Ma koga bi ti prijavljivao? Nosi se odavde!“

Oštećena se obratila udruzi Kontra za pomoć te je angažirana odvjetnica za rad na slučaju. Od policijske postaje zatraženo je izvješće o izvršenoj intervenciji i poduzetim mjerama te je upućen zahtjev radi provjere zakonitosti postupanja policijskih službenika prilikom dolaska oštećene u policijsku postaju.

Pravo na posjećivanje istospolne partnerice u zatvoru

Dana 25. siječnja 2009. godine obratila nam se M. A., koja je živjela u istospolnoj zajednici sa svojom partnericom K. L. Korisnica je trebala u kraćem roku otići na odsluženje kazne zatvora te nam se obratila za pomoć jer je željela da je partnerica posjećuje u zatvoru prema kriterijima koji vrijede za bračne i izvanbračne partnere.

Dana 26. siječnja organiziran je sastanak radi savjetovanja s odvjetnicom, koja je zatim angažirana radi ostvarenja prava korisnica na temelju Zakona o istospolnim zajednicama. Dana 27. siječnja 2009. godine odvjetnica je sastavila izjave kojima se konstatira činjenica postojanja istospolne zajednice te želja stranaka za ostvarenje prava na posjete i pozive tijekom odsluženja zatvorske kazne M. A. Izjave su ovjerene kod javnog bilježnika.

Dana 12. veljače 2009. godine K. L. nas je obavijestila da je M. A. pri dolasku u zatvor zamolila da je partnerica posjećuje te da je prezentirala izjave koje smo sastavili. Uprava zatvora dopustila je posjete i pozive na temelju izjava.

U daljnjim kontaktima s K. L. obaviještene smo da su nakon slučaja s M. A., kao svojevrsnim presedanom, u istom zatvoru drugom paru istospolnih partnerica omogućili posjete i pozive u širem opsegu.

Dana 3. ožujka 2009. godine zbog preseljenja M. A. na odsluženje kazne u drugi zatvor izvršena je provjera ostvarivanja prava na posjete u punom opsegu te je utvrđeno da se posjeti ne ostvaruju u punom opsegu. Pripremljene izjave stranaka stoga su poslane u zatvor, nakon čega je M. A. ostvarila pravo da je K. L. posjećuje i kontaktira prema pravilima koja vrijede za bračne i izvanbračne partnere.

Napad na lezbijku

Dana 15. srpnja 2009. godine obratila nam se korisnica A. L., koja je bila u vezi s I. H. Korisnica živi u manjem mjestu u Primorju. Dana 13. srpnja u večernjim satima vraćala se kući na biciklu, kad ju je na motoru presreo otac I. H. Primio ju je, udario šakom u glavu i zaprijetio joj da će je ubiti ako se približi njegovoj kćeri. A. L. je zatražila liječničku pomoć te prijavila slučaj policiji. Korisnica je također navela da joj je u više navrata telefonom prijetila i majka njezine partnerice jer nije željela da njezina kći bude u vezi s I. H., budući da se radi o istospolnoj vezi.

Sa strankom je obavljen razgovor radi savjetovanja. Angažirana je odvjetnica za rad na slučaju. Zatraženo je izvješće o poduzetim radnjama od strane policije i Općinskog državnog odvjetništva u Dubrovniku.

ODO Dubrovnik podnio je optužni prijedlog protiv počinitelja zbog kaznenog djela iz čl. 129. st. 2. Kaznenog zakona – prijetnja. U tijeku je kazneni postupak.

Od Ministarstva unutarnjih poslova zaprimljeno je izvješće da su povodom kaznene prijave A. L. proveli krim obradu i spis dostavili ODO-u Dubrovnik.

Napominjemo da se u ovom slučaju radilo o fizičkom napadu na javnom mjestu, motiviranom seksualnom orijentacijom oštećenice, te da policija nije podnijela kaznene prijave za nasilničko ponašanje i rasnu i drugu diskriminaciju, kao što ni ODO Dubrovnik nije podnio optužni prijedlog za navedena kaznena djela.

Korisnica nije izrazila želju za podnošenjem daljnjih kaznenih prijava.

Pravo na zdravstvenu zaštitu i pravo na zaštitu privatnog života transrodne žene

Dana 20. ožujka 2009. godine obratila nam se K. M., izrazito teškog zdravstvenog stanja. Korisnica je obavila niz operacija u postupku promjene spola prije desetak godina u inozemstvu, međutim, došlo je do komplikacija te je bilo potrebno obaviti nove operativne zahvate.

Korisnica je navela da u Hrvatskoj nema liječnika koji bi bio kvalificiran obaviti potrebne operativne zahvate. Također je opisala da je liječnica opće prakse u mjestu gdje živi ispričala drugim osobama o njezinu zdravstvenom stanju, zbog čega je korisnica doživljavala neugodnosti.

Dana 27. ožujka 2009. predan je zahtjev Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje radi ostvarenja prava za zdravstvenu zaštitu u inozemstvu, a na teret sredstava HZZO-a. U zahtjevu je navedena činjenica da K. M. zbog iznimno komplicirane zdravstvene situacije ne može ostvariti adekvatnu zaštitu u Republici Hrvatskoj te je predloženo prioritarno rješavanje njezina predmeta s obzirom na zdravstveno stanje, kao i da se primjenom zakona štiti tajnost svih podataka.

Za potrebe rješavanja zahtjeva upućenog HZZO-u izabrana je opsežna medicinska dokumentacija koja je predana na prijevod sudskom tumaču. Dana 9. travnja 2009. sastavljena je izjava o tajnosti za sudskog tumača.

Dana 15. travnja 2009. HZZO-u je upućen podnesak s prevedenom medicinskom dokumentacijom te je predloženo da HZZO pomogne K. M. oko organizacije pregleda radi pribave prijedloga liječnika specijalista ugovorne zdravstvene ustanove, koji je uvjet za dobivanje odobrenja.

Dana 15. srpnja 2009. zaprimljeno je rješenje HZZO-a kojim se odbija zahtjev K. M. jer ista nije udovoljila pozivima i dostavila popunjenu tiskanicu prijedloga za upućivanje u liječenje u inozemstvo koju treba popuniti liječnik specijalist.

Prema navodima K. M., razlog za nedostavljanje potrebne dokumentacije je odbijanje kontaktiranih specijalista za davanje mišljenja.

Korisnica je također navela da joj je izdan rodni list u kojem se u temeljnom upisu navodi njezino staro ime te da želi da se to izmijeni kako bi se zaštitilo njezino pravo na privatnost.

Zaštita prava na privatnost transrodnog djeteta

Dana 21. svibnja 2009. godine obratila nam se majka djeteta S. F. Obavljen je razgovor s majkom radi uvida u pravne probleme koje dijete S. F. ima nakon početka postupka promjene spola.

S. F. je dijete koje duži niz godina živi u drugom rodnom identitetu. Dijete je doživljavalo maltretiranje od strane profesora i učenika u osnovnoj školi zbog svog rodnog identiteta te je 2008. godine reagirala pravobraniteljica za djecu, uputivši dopis školi, nakon čega se situacija poboljšala. Ime djeteta je promijenjeno u neutralno na zahtjev majke (pod obrazloženjem da ga svi tako zovu), međutim, u rodnom listu je vidljivo da je izvršena izmjena jer je promjena imena unesena u naknadnim bilješkama. Spol djeteta na dokumentima nije bilo moguće izmijeniti jer dijete nije prošlo cijelu operaciju promjene spola.

Majka je također navela da u učeničkoj knjižici djeteta piše staro ime te izrazila strah da bi zbog toga dijete moglo imati problema nakon upisa u srednju školu (jer bi već pri upisu budući profesori saznali za promjenu spola djeteta).

Dana 16. srpnja 2009. g. upućen je dopis osnovnoj školi koju pohađa S. F. na ruke ravnateljcu škole. U dopisu je zatraženo od škole da izvrši prijepis učeničke knjižice s novim imenom djeteta.

U razgovoru s uredom ravnatelja postignuta je suglasnost da će se rješenje pokušati pronaći tijekom rujna.

U razgovoru s odvjetnicom ravnateljica škole navela je da učenička knjižica nije dokument koji se treba predočavati prilikom upisa u srednju školu te da će djetetu biti izdana svjedodžba s imenom kojim se služi u pravnom prometu.

U tijeku je priprema pokretanja postupka provjere zakonitosti pravilnika koji uređuje unos podataka u rodni list prilikom promjene spola i imena. Naime, s obzirom na ustavnopravnu obvezu zaštite dobrobiti djeteta, a s obzirom na činjenicu da se stručnjaci slažu da bi bilo uputno promijeniti osobne dokumente djeteta, prikupljaju se mišljenja liječnika i pravobranitelja kako bi se djetetu u rodnom listu izvršila promjena spola na temelju činjenice da već dugo živi u drugom rodnom identitetu, a neovisno o tome što nije izvršen operativni zahvat.

Pravo na azil u Republici Hrvatskoj zbog progona na temelju seksualne orijentacije, odnosno rodnog identiteta

Dana 5. listopada 2009. godine organizacija Human Rights Watch dovela nas je e-mailom u kontakt sa S. N., stranim državljaninom koji ima status tražitelja azila u Republici Hrvatskoj.

Korisnik se nalazio u prihvatnom centru. Kao razlog napuštanja zemlje podrijetla naveo je da je u zemlji podrijetla (ne navodimo je zbog zaštite korisnika) diskriminiran jer je homoseksualac. Hodao je po gradu (u kojem je živio) u ženskoj odjeći 20. rujna 2006. godine, policija ga je privela i zadržala 24 sata. Nakon toga, 25. rujna 2006., policija je došla u njegov stan, istukla ga i bacila kroz prozor s četvrtog kata. Tom prilikom je zadobio teške ozljede, prijelome kostiju, ključne kosti i rebara te mu je zbog toga odstranjena slezena. Imao je teško krvarenje (izgubio je dvije i pol litre krvi) i oštećenje jetara. U bolnici je izjavio da je sam skočio kroz prozor, jer se bojao policije. Nakon liječenja iz opće bolnice otpušten je 27. studenog 2006. godine. U prosincu 2006. policija je ponovno došla k njemu u stan i odvela ga u psihijatrijsku ustanovu. Pobjegao je 2007. godine te pokušao otići u Francusku, ali ga je policija zaustavila u zračnoj luci i oduzela mu međunarodnu putovnicu te ga vratila u psihijatrijsku ustanovu u kojoj je boravio do 2009. godine. Ondje su ga maltretirali bolničari, vezali ga za krevet i tukli te mu stavljali jastuk preko glave da ne ostanu modrice. Iz bolnice je pobjegao u svoju kuću za odmor te je na internetu istraživao mogućnosti ilegalnog napuštanja zemlje. Zbog navedenog se tri puta žalio državnom odvjetništvu u mjestu u kojem je živio, ali nisu mu nijednom odgovorili.

Korisnik u zemlji podrijetla nikad nije bio kažnjavao te nije imao drugih problema vezanih uz posao, vojsku, vjersku ili političku pripadnost.

Naveo je da zemlju podrijetla nije napustio zbog ekonomskih razloga, nego zato što je bio zatvoren u psihijatrijsku ustanovu jer je homoseksualac. Ne može se skloniti u neki drugi dio svoje zemlje, jer ga traži

policija u cijeloj zemlji. Ako bi se vratio u svoju zemlju, sigurno bi ga ponovno smjestili u psihijatrijsku ustanovu.

U svrhu pojašnjenja razloga zbog kojih je podnesen zahtjev za azil, korisnik je saslušan 7. rujna 2009. godine u Prihvatilištu za tražitelje azila. Tom prilikom je izjavio da je imao problema s policijom zbog svoje homoseksualnosti. Šetao je gradom u ženskoj odjeći 20. rujna 2006. godine i policija ga je privela u policijsku postaju. Ondje su ga tukli i zadržali 24 sata. Stranka je zamoljena da detaljnije opiše situaciju vezanu za prvo privođenje 20. rujna 2006. te je naveo da ga je policajac susreo u parku i rekao mu da ne smije hodati u ženskoj odjeći te ga priveo da razjasne situaciju. Tek na postavljeno pitanje kako su u pritvoru postupali prema njemu korisnik je naveo da su ga tukli pendrekom po nogama i vrijeđali te rekli da ne smije šetati gradom u ženskoj odjeći niti živjeti životom homoseksualca. Prisilili su ga da prizna da je homoseksualac. Na pitanje voditeljice postupka smatra li se homoseksualcem potvrdno je odgovorio. Policija mu je 27. rujna 2006. oko 5 sati ušla u stan, u kojem je bio sam. Znali su gdje se nalazi, jer im je kad su ga prvi put priveli rekao da na toj adresi povremeno boravi. Rekli su da u zemlji ne žele homoseksualce, istukli ga i bacili kroz prozor s četvrtog kata. Zbog toga je dva mjeseca bio u bolnici, operirao je slezenu te su mu šivali jetra i pluća. Prilikom pada slomio je rame, ruku i kuk te su mu kosti nepravilno zarasle. U bolnici je izjavio da je sam skočio kroz prozor, jer se bojao da mu se policija ne osveti. Treći susret s policijom dogodio se u 12. mjesecu 2006. Godine, kad su došli po njega u stan i odveli ga u psihijatrijsku ustanovu. Ne sjeća se je li tada bio sam u stanu. Smatra da ga je policija smjestila u psihijatrijsku ustanovu samo da ga se riješe, kako se ne bi mogao žaliti na njih. U toj ustanovi dijagnosticirali su mu shizofreniju, ali tvrdi da nije bolestan. Prilikom smještaja oduzeli su mu sve dokumente.

Korisnik je naveo da prije navedenog privođenja 20. rujna 2006. žensku odjeću nije nikada nosio u javnosti, nego samo po stanu. Nakon privođenja žensku odjeću nije nosio po gradu jer se bojao policije. Smatra da je homoseksualac od svoje 18. godine, ali se ne sjeća otkad nosi žensku odjeću. Prije navedenih događaja nikada nije imao problema s policijom. Koliko mu je poznato, u zemlji njegova podrijetla muškarcima nije zabranjeno nositi žensku odjeću.

Oslobođen je od služenja vojnog roka zbog problema sa srcem. Najprije je dobio odgodu, a zatim je oslobođen zbog ozljede slezene. Poziv za vojsku dobiva se nakon navršenih 18 godina života.

U prihvatilištu za tražitelje azila ne nosi žensku odjeću (iako je imao potrebu za tim), zato što ondje borave muslimani, po čijoj je vjeri to zabranjeno, pa se boji da ga ne istuku. Ni po gradu nije hodao u ženskoj odjeći jer se boji da bi imao problema.

Odlučio je u Hrvatskoj zatražiti azil jer mu je to bio najjeftiniji način napuštanja zemlje podrijetla. Smatra da bi povratkom u zemlju podrijetla ponovno imao problema zbog homoseksualnosti (a možda bi bio i ubijen) te da se ne može skloniti nigdje u zemlji podrijetla. Također je naveo da ga u zemlji podrijetla traži policija, jer oni smatraju da bi trebao biti u psihijatrijskoj ustanovi. Zbog zatvaranja u tu ustanovu žalio se gradskim vlastima, ali mu nikada nisu odgovorili.

Nakon uspostavljanja kontakta s korisnikom putem *e-maila*, održan je sastanak radi savjetovanja te je angažiran odvjetnik za rad na slučaju. Dana 23. studenog 2009. održan je sastanak s voditeljicom postupka za odobravanje azila. Dana 27. studenog 2009. predan je podnesak Prihvatilištu za tražitelje azila, u vezi s postupkom odobrenja azila. Također, u MUP-ov Odjel za strance i azil Kontra je uputila pismo potpore zahtjevu za odobrenje azila korisniku.

Dozvola boravka u RH na temelju istospolne zajednice

Dana 12. studenog 2009. godine korisnik je zatražio pravni savjet. Korisnik T. M. je državljanin Filipina, a više od godinu i pol dana u istospolnoj je zajednici s hrvatskim državljaninom A. N. Dana 1. listopada 2009. godine korisniku je izdana viza u svrhu privatnog posjeta u RH s trajanjem do 5. siječnja 2010.

S obzirom na to da par želi nastaviti živjeti zajedno u Hrvatskoj, u tijeku je provjera pravnih osnova na temelju kojih se stranci može ishoditi privremeni boravak u RH.

Organizirani su sastanci između korisnika i odvjetnice radi savjetovanja. Nakon savjetovanja korisnici nisu odlučili pokrenuti postupak za dobivanje dozvole boravka na temelju istospolne zajednice, budući da su postojala jednostavnija rješenja za dobivanje navedene dozvole.

Pravo na zdravstvenu zaštitu transrodnog muškarca

Dana 25. studenog 2009. godine obratio nam se korisnik koji je naveo da nije bio u mogućnosti dovršiti postupak promjene spola u Hrvatskoj jer nema stručnjaka koji bi bili u mogućnosti izvršiti potrebne operacije. Održan je sastanak sa strankom te je izvršen uvid u cjelokupnu medicinsku dokumentaciju koju stranka posjeduje. Stranka je upućena u postupak radi stjecanja uvjeta za pokretanje postupka pred HZZO-om u cilju financiranja operacije promjene spola u inozemstvu.

Povreda prava na privatnost gej muškarca

Dana 14. prosinca 2009. g. dali smo pravno mišljenje stranci kojoj je putem interneta povrijeđeno pravo privatnosti. Naime, fotografija korisnika na kojoj se ljubi s drugim muškarcem postavljena je na internet-skom portalu. S obzirom na to da je slika uklonjena s portala, čini se da je pritužba korisnika prihvaćena te da su fotografije uklonjene.

Slučaj Ane Dragičević

Dana 4. siječnja 2009. godine dnevnik Jutarnji list objavio je informacije o slučaju Ane Dragičević iz Rijeke, koja je od 16. godine bila smještena u Psihijatrijskoj bolnici Lopača, a od 18. do 21. godine u istoj bolnici bila prisilno smještena bez odluke nadležnog županijskog suda, i to, prema navodima iz medija, zbog svoje homoseksualne orijentacije. U novinskom izvještaju ističe se da je hospitalizaciju u konkretnom slučaju, na molbu roditelja, provodila tadašnja ravnateljica navedene bolnice dr. Marija Vulin. Sama oštećena Ana Dragičević opisala je kako ju je osumnjičena tretirala na način da je pomake u njezinu liječenju vidjela tek onda kada bi joj oštećena lažno govorila da ipak ima heteroseksualne sklonosti. Tijekom liječenja, opisano je, oštećenoj su davani različiti psihofarmaci te je bila smještena na odjel bolnice s teškim psihijatrijskim pacijentima. Nadalje se navodi da je nakon pet godina boravka u toj bolnici otpuštena tek nakon smjene dr. Marije Vulin, što je učinjeno nakon što je inspekcija Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi utvrdila nepravilnosti u radu te psihijatrijske ustanove.

U medijima je također objavljeno da je Općinsko državno odvjetništvo u Rijeci pokrenulo istražne radnje u vezi s ovim slučajem. Međutim, nije navedeno za koja se kaznena djela provodi istraga. Također, oštećena je za medije rekla da ima odvjetnika koji joj je sam ponudio pravnu pomoć, a koji će je zastupati u građanskom postupku.

Budući da državne institucije nisu dovoljno educirane za ovakve slučajeve te u načelu ne kvalificiraju pravilno kaznena djela motivirana mržnjom prema seksualnim manjinama, nakon saznanja o navedenom slučaju udruge Kontra i Iskorak podnijele su kaznenu prijavu.

Prijava je podnesena protiv Marije Vulin, ravnateljice Psihijatrijske bolnice Lopača i eventualnih supočinitelja, odnosno pomagatelja zbog sumnje da su na štetu oštećene Ane Dragičević počinili kaznena djela protupravnog oduzimanja slobode iz čl. 124. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ-a, samovoljnog liječenja iz čl. 241. st. 1. KZ-a, oboje u stjecaju s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 1. KZ-a, a sve u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a, jer se sumnja da su počinjena kaznena djela motivirana spolnom orijentacijom oštećene. Obavijestili smo medije o podizanju kaznene prijave nakon upita novinara.

Diskriminacija na radnom mjestu

Dana 9. studenog 2009. godine obratio nam se M. K., profesor na sveučilištu u manjem gradu. Opisao je da ga kolege na radnom mjestu ismijavaju i vrijeđaju na temelju njegove seksualne orijentacije.

Dana 27. studenog odvjetnik je u ime stranke uputio dopis Fakultetu sa zahtjevom za zaštitu prava iz radnog odnosa, kao zaštitu ljudskih prava zajamčenih Ustavom RH i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava.

Dekan Fakulteta je nakon toga pokrenuo postupak utvrđivanja odgovornosti zaposlenika koji su vršili diskriminaciju. Korisnik je primio pismenu ispriku kolega zbog prijašnjeg postupanja.

Dana 4. prosinca 2009. godine udovoljeno je molbi stranke koja je pismeno obaviještena o svim poduzetim radnjama.

Hrvatska čista stranka prava (registrirana politička stranka) i Hrvatski nacionalisti (prema navodima medija, radi se o udruzi) najavile su u lipnju 2009. godine prosvjed pod nazivom „Antigay prosvjed protiv gay parade – nedopustivo je da nam nameću svoj nakaradni stil života“. Prosvjed je najavljen za 13. lipnja 2009. – isto vrijeme kad i manifestacija Zagreb Pride.

Stavovi organizatora prosvjeda temeljili su se na nacističkim idejama o nadmoćnosti bijele rase, a web-stranice organizatora i najave prosvjeda bile su opremljene fašističkom ikonografijom i uputama za spravljanje oružja (Molotovljevi kokteli).

T-portal je objavio: “Kad su HČSP i Hrvatski nacionalisti najavili antigay prosvjed, otkrilo se da na njihovim internetskim forumima dominira govor mržnje, veličanje ustaštva i nacizma. Primjerice, udruga Hrvatski nacionalisti u pozivu na prosvjed putem interneta pozvala je ‘sve nacionaliste, domoljube, ustaše, fašiste, nacionalno-socijaliste, skinheade i ostale koji imaju hrabrosti’ da se ujedine protiv homoseksualaca i ‘svi zajedno uklone tu pošast.’“

Lezbijska grupa Kontra zatražila je 4. lipnja 2009. godine od nadležnih institucija da zabrane okupljanje, odnosno prosvjed pod nazivom „Antigay prosvjed“ Hrvatske čiste stranke prava i Hrvatskih nacionalista jer je isti sadržavao sve elemente kaznenog djela rasne i druge diskriminacije.

Naime, 4. lipnja 2009. godine Kontra je uputila hitan zahtjev Policijskoj upravi zagrebačkoj da stavi izvan snage rješenja kojima se odobrava održavanje javnog okupljanja, odnosno prosvjeda pod nazivom „Antigay prosvjed“ Hrvatske čiste stranke prava i Hrvatskih nacionalista, iz razloga što isti sadržava sve elemente kaznenog djela rasne i druge diskriminacije. Također, Kontra je podnijela kaznene prijave protiv organizatora prosvjeda. Isti dan upućen je zahtjev za zabranu javnog okupljanja nazvanog „Antigay prosvjed“ PUZ-u. Ministarstvu unutarnjih poslova upućen je zahtjev za zabranu prosvjeda pod nazivom „Antigay prosvjed“.

Tog istog dana, 4. lipnja 2009., u nekoliko navrata otišle smo u PUZ radi dogovora oko poduzimanja mjera u svrhu sprečavanja održavanja skupa te smo razgovarale s nadležnim inspektorom, g. Gašparovićem. Obaviještene smo da informacija o davanju rješenja kojim se odobrava navedeni prosvjed nije točna. Nadalje, rečeno nam je da su se policiji već javili građani koji su bili zabrinuti da bi moglo doći do eskalacije nasilja jer se na internetskim stranicama organizatora otvoreno poziva na nasilje i daju se upute za izradu oružja.

Dana 4. lipnja 2009. g. također smo faksom poslale Ministarstvu unutarnjih poslova pritužbu na rad djelatnika PU zagrebačke zbog davanja suglasnosti za održavanje spomenutog skupa, s prijedlogom da bez odlaganja poduzmu sve mjere u okviru svojih ovlasti.

Dana 10. lipnja 2009. g. Kontra je predala MUP-u, u PU zagrebačkoj, prijedlog za donošenje rješenja o zabrani održavanja javne priredbe. Tom smo prilikom u prijedlogu navele zakonsku regulativu na temelju koje bi trebalo donijeti rješenje o zabrani održavanja skupa. Pri tome smo navele da je održavanje tog skupa protivno Zakonu o javnom okupljanju jer takav skup potiče na mržnju i nesnošljivost u vezi sa seksualnom orijentacijom, a predstavlja i kazneno djelo.

Dana 10. lipnja 2009. g. prijedlog za donošenje rješenja o zabrani održavanja skupa uputile smo i izravno na Ministarstvo unutarnjih poslova, s naznakom da se preda na ruke ministru Tomislavu Karamarku. U tom prijedlogu pozivamo se na članak Zakona o javnom okupljanju koji daje ministru ovlast da rješenjem zabrani održavanje mirnog skupa i javnog prosvjeda ukoliko su ciljevi usmjereni na pozivanje i poticanje na rat i uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti, te ako postoji opasnost od remećenja javnog reda i mira.

Dana 10. lipnja 2009. godine najveća oporbena stranka Socijaldemokratska partija organizirala je konferenciju za novinare/-ke na kojoj su predstavnici stranke izrazili strah i zabrinutost zbog održavanja navedenog prosvjeda. „Ako je MUP dao dozvolu za ‘antigay’ skup, to je nedopustivo jer oni šire govor mržnje, pozivaju na rušenje ustavnog poretka i ‘konačan obračun’. Mislimo da bi govor straha i mržnje i sve ono što bi se moglo dogoditi u subotu trebali spriječiti. MUP treba poduzeti mjere i preuzeti odgovornost“, izjavio je zastupnik SDP-a Šime Lučin na tiskovnoj konferenciji.

Unatoč svemu navedenom, skup nije zabranjen, a takav postupak Policijska uprava zagrebačka obrazložila je pozitivnom sigurnosnom procjenom.

Prosvjed je održan dana 13. lipnja 2009. godine za vrijeme manifestacije Zagreb Pride na Trgu bana Jelačića u Zagrebu. Održavanje navedenog skupa znači ozbiljno nazadovanje u zaštiti ljudskih prava u Republici Hrvatskoj u 2009. godini i rušenje ustavnog načela jednakosti pred zakonom.

U Zagrebu je održan fašistički skup čiji su sudionici uzvikivali „Ubij peder!“ za vrijeme samog skupa i držali ruke u fašističkom pozdravu, na što policija nije reagirala. Više sudionika skupa pokušalo je napad na povorku Zagreb Pridea. Jedan od sudionika Zagreb Pridea pretučen je nakon manifestacije. Postupak povodom kaznene prijave protiv organizatora je u tijeku.

Ovim putem želimo uputiti javnu osudu na rad PUZ-a te Ministarstva unutarnjih poslova. Nakon uvida u poziv i web-stranice organizatora, na kojima se otvoreno pozivalo na nasilje i širila mržnja, daljnje sigurnosne procjene nije bilo potrebno provoditi te je zabrana od strane nadležnih institucija morala uslijediti.

Republika Hrvatska nije zabranila okupljanje premda je to morala učiniti. Na taj je način, protivno odredbama Zakona o suzbijanju diskriminacije, povrijedila ustavna prava zajamčena člankom 39. Ustava, prema kojem je zabranjeno i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na upotrebu nasilja, nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji drugi oblik nesnošljivosti, ali i Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava, i to članak 10. i 11. (pravo na slobodu izražavanja i pravo na javno okupljanje) u odnosu na Zagreb Pride te članak 17. (zloupotreba prava) u odnosu na nacistički intoniran protuskup.

Od Ministarstva unutarnjih poslova i Policijske uprave zagrebačke nikada nismo dobile odgovor na zahtjev za zabranu okupljanja, što je već samo za sebe direktna povreda članka 46. Ustava. Zbog „šutnje administracije“ navedenim institucijama podnijele smo požurnicu u smislu odredbi Zakona o općem upravnom postupku te ćemo pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom RH kako bismo ukazale na ozbiljno kršenje ljudskih prava koje se dogodilo nereagiranjem tijela državne vlasti.

9. Javne manifestacije

Nacionalna kampanja „Različite ljubavi, jednaka prava“

U ožujku 2009. godine Lezbijska grupa Kontra u suradnji s udrugom Iskorak pokrenula je kampanju za prava seksualnih manjina pod nazivom „Različite ljubavi, jednaka prava“.

Kampanja je počela u Zagrebu 12. ožujka 2009. godine tiskovnom konferencijom u *showroomu* Galerije Nova te dijeljenjem razglednica na Trgu bana Jelačića.

Kampanja se održavala u četiri hrvatska grada: Osijeku, Splitu, Dubrovniku i Zagrebu. Promotivni materijali kampanje (*jumbo* plakati, B2 plakati, razglednice, web-stranica <http://www.kontra.hr/kampanja/>) sadržavali su šest fotografija istospolnih parova u različitim životnim situacijama koje su simbolizirale različita prava LGB osoba (pravo na brak, jednaka prava za djecu istospolnih parova, pravo na rad, pravo na obrazovanje, jednaka prava i obveze u zdravstvenoj zaštiti, pravo na život bez nasilja). Cilj kampanje bio je ukazati na kršenje ljudskih prava lezbijki, gejeva i biseksualnih osoba.

Fotografije su bile rad umjetnice Ane Opalić, koja je također bila i jedan od modela za kampanju. Svi modeli bile su LGB osobe (pet ženskih parova i jedan muški). Na pet fotografija modeli su bili iz Hrvatske, dok su na jednoj fotografiji kao modeli bile aktivistkinje lezbijske organizacije Labris iz Srbije, s kojom udruga Kontra ima dugogodišnju suradnju.

Kampanja je provedena u razdoblju od 12. ožujka do 26. ožujka 2009. godine. *Jumbo* plakati kampanje bili su postavljeni u navedena četiri hrvatska grada u samom središtu grada. Manji plakati postavljeni su na sveučilištima, u kafićima, knjižnicama i organizacijama za zaštitu ljudskih prava.

Dana 12. ožujka najavljen je početak kampanje na tiskovnoj konferenciji u Galeriji Nova u centru Zagreba. Nakon konferencije održana je akcija dijeljenja razglednica građanima/-kama Zagreba na Trgu bana Jelačića. Isti dan u 20 sati održano je otvorenje izložbe plakata kampanje (u B2 formatu) u istoj galeriji (plakati su bili postavljeni u galeriji i za vrijeme tiskovne konferencije).

Također je održan *party* u suradnji s grupom „ZbeleTron“ (neformalna grupa koja redovito organizira lezbijske *partyje* u kafiću u Zagrebu) za promociju kampanje. *Party* je oglašavan na web-stranici kampanje te je otvorena Facebook grupa posebno za tu svrhu. Nažalost, odmah nakon otvaranja „Facebook eventa“ za *party* nepoznati počinitelj je pod nadimkom „Lovac na pajace“ postavio prijatnu sljedećeg sadržaja:

„Doći ću vas zapaliti sve benzinom Bogohulnici jedni!“ Udruga Kontra obavijestila je policiju o prijetnji te mjestu i vremenu održavanja *partyja* i ostalih događanja vezanih za kampanju.

Dana 16. ožujka 2009. godine održana je akcija dijeljenja razglednica u Osijeku na glavnom gradskom trgu i u okolnim ulicama. Jedan od građana rekao je aktivistu koji je dijelio letke: „Samo se bori za svoja prava, ja nisam mogao.“ Također je bilo i negativnih reakcija građana koji su bacali ili derali letke.

U Splitu je organizirana akcija dijeljenja razglednica 20. ožujka 2009. godine. Naišli smo na pozitivne reakcije građana/-ki, a ovoga puta i policijskih službenika, koji su čak tražili više razglednica kako bi ih podijelili svojim kolegama.

U Dubrovniku su održane akcije dijeljenja razglednica 25. i 26. ožujka. U većini slučajeva reakcije građana bile su neutralne. Međutim, jedan građanin je prišao aktivistkinji i zaprijetio joj da će je pretući.

Kampanja je dobila veliku pozornost medija te je još jedanput otvorena javna rasprava o ljudskim pravima LGB osoba. Otvorenje kampanje popratili su svi značajniji mediji (nacionalna televizija, druge TV kuće, dnevne novine, radijske postaje, internetski portali itd.). Nakon priloga o kampanji na nacionalnoj televiziji velik broj gledatelja javljao se televizijskoj kući s negativnim komentarima. Žalili su se „da su njihova djeca mogla vidjeti poljubac dvojice muškaraca“ jer je prilog sadržavao dio snimke vjenčanja Eltona Johna. Dnevne novine izvjestile su o tome, ali na pozitivan način, kritizirajući homofobiju kod gledatelja i općenito u hrvatskom društvu. Akcije u Splitu i Dubrovniku popratili su i lokalni mediji.

Kampanja je završena tiskovnom konferencijom 30. ožujka 2009. u *showroomu* Galerije Nova i također je dobila veliku medijsku pozornost. Kao dodatna aktivnost uz ovu kampanju najavljena je zakonodavna inicijativa za zakonsko omogućavanje braka i svih prava koja proizlaze iz te institucije istospolnim parovima.

Općenito ocjenjujemo da je kampanja bila uspješna i da je pridonijela podizanju svijesti građana/-ki o ovoj problematici.

Zagreb Pride 2009.

Dana 13. lipnja 2009. godine održana je manifestacija Zagreb Pride 2009., na kojoj je bilo nazočno tristo-tinjak sudionika prema procjeni policije, a 800 sudionika prema procjeni organizatora. Tema ovogodišnje manifestacije bila je „Za otvoren grad“ sa sloganom „Sudjeluj!“ te je, kao i slogan iste manifestacije prethodne godine, bila namijenjena pozivanju većeg broja sudionika radi zabave i druženja, dok je bilo kakva politička poruka izostala.

Unatoč tome, sama činjenica da se radi o izrazito vidljivoj LGBT manifestaciji (često popraćenoj senzacionalističkim slikama i prikazima u medijima), potaknula je Hrvatsku čistu stranku prava i Hrvatske nacionaliste na organizaciju fašističkog prosvjeda pod nazivom „Antigay prosvjed“.

Izostanak zabrane fašističkog prosvjeda od strane nadležnih institucija koji se održao u isto vrijeme kad i manifestacija Zagreb Pride ocjenjujemo kao najnegativniji događaj u 2009. godini.

Sudionici Antigay prosvjeda uzvikivali su „Ubij pedera!“ za vrijeme prosvjeda i držali ruke u fašističkom pozdravu, na što policija nije reagirala. Više sudionika skupa pokušalo je napad na povorku Zagreb Pride. Jedan od sudionika Zagreb Pridea pretučen je nakon manifestacije ispred zgrade u kojoj živi.

Održavanje fašističkog protuskupa potaknulo je ipak veći broj sudionika (većinom iz nevladinih organizacija) na sudjelovanje na manifestaciji Zagreb Pride.

Ističemo da se svake godine u povodu manifestacije Zagreb Pride poduzimaju opsežne interventne mjere Policijske uprave zagrebačke u vezi sa zaštitom sudionika manifestacije, ali one se odnose na zaštitu samo za vrijeme trajanja manifestacije u uskom krugu uz mjesto održavanja manifestacije. Pritom drugi dijelovi grada ostaju nepokriveni, a napadači najčešće prate žrtve po odlasku s manifestacije.

Festival Queer Zagreb

U 2009. godini Queer Zagreb održao je svoj redovan festival kao i filmske projekcije, te su izdane tri knjige iz područja *queer* kulture. LGBTIQ zajednica imala je priliku tijekom čitave godine čitati i mjesečnik Queer list u izdanju Queer Zagreba, za koji su govorile i osobe iz javnog života, što je svakako važan pomak prema toleranciji prema LGBTIQ osobama.

Valja istaknuti kako je nakon homofobične reakcije Agencije za odgoj i obrazovanje vezane uz izložbu "Nacistički teror nad homoseksualcima" održane u rujnu 2008. godine, tijekom 2009. godine Agencija ispravila svoj homofobičan stav i pokazala najbolju namjeru da ovu temu uključi u redovan curriculum obrazovanja profesora/-ica povijesti za srednje škole. Ovo ističemo kao dobar primjer institucija koje su spremne kroz razgovor promijeniti svoje homofobične stavove.

Također, u studenom 2009. godine Queer Zagreb je prvi put gostovao na međunarodnom sajmu knjiga Interliber vlastitim štandom. Tijekom Interlibera zabilježeni su samo manji verbalni incidenti 10-tak građana koji su homofobičnim izjavama komentirali štand Queer Zagreba. Queer Zagreb je pokrenuo i peticiju protiv homofobije u sportu, koju je u 45 dana potpisalo 600 osoba.

Nacionalna kampanja Pravo na rad bez diskriminacije

Dana 14. listopada 2009. godine postavljanjem Jumbo plakata u pet hrvatskih gradova (Zagrebu, Rijeci, Osijeku, Splitu i Puli) započela je kampanja *Pravo na rad bez diskriminacije*, u organizaciji Lezbijske grupe Kontra. Kampanja je dio projekta „Zajedno protiv diskriminacije na radnom mjestu“, financiranog od strane Europske komisije, koji je provela Lezbijska grupa Kontra u partnerstvu s institutom M. I. A. i udrugom Iskorak. Fotografije koje su nastale u sklopu kampanje prikazivale su različita radna mjesta (banka, zubarska ordinacija, trgovina, kafić, škola, kazalište, itd.), a bile su sastavni dio plakata (*Jumbo* i B2), letaka, rokovnika i kalendara kampanje.

Naljepnice za *jumbo* plakate s natpisima „Ne zapošljavamo pedere“ i „Ne zapošljavamo lezbe“, koje smo postavile naknadno s ciljem privlačenja pozornosti na ovaj problem, ukazuju na homofobiju prisutnu kod velikog broja poslodavaca u Hrvatskoj.

Originalna ideja kampanje bile su fotografije LGB osoba na različitim radnim mjestima koje bi promovirale pravo na rad. Nažalost, zbog straha od diskriminacije unutar LGB populacije, nismo bile u mogućnosti pronaći dovoljan broj osoba koje bi pozirale za fotografije svojim imenom i zanimanjem.

Prilikom prezentacije kampanje na tiskovnoj konferenciji naglasile smo da je 2007. godine agencija Puls (nezavisna agencija unajmljena od strane Kontre) provela istraživanje u Hrvatskoj (N = 800). 49 % ispitanika odgovorilo je da bi homoseksualnim osobama trebalo zabraniti rad u javnim službama. Nadalje, 67 % ispitanika izjavilo je da bi homoseksualnim osobama trebalo zabraniti rad s djecom u obrazovnom sustavu. Samo 28 % ispitanika nije pokazalo negativne stavove prema LGB osobama.

Upravo iz tih razloga odlučile smo ukazati na probleme diskriminacije na radnom mjestu s kojima se LGB osobe svakodnevno susreću.

U sklopu kampanje održale su se javne akcije dijeljenja promotivnih materijala kampanje koji sadržavaju informacije o LGB radnim pravima u pet hrvatskih gradova – Zagrebu, Rijeci, Splitu, Osijeku i Puli.

Kampanja „Pravo na rad bez diskriminacije“ završila je 12. studenog 2009. godine tiskovnom konferencijom u Centru za ljudska prava te dijeljenjem promotivnih materijala u centru Zagreba.

Kampanja je popraćena velikim interesom medija, uključujući praćenje akcija u pojedinim gradovima od strane lokalnih medija. Otvorena je javna rasprava o pravima LGB radnika, što je rezultiralo i većim brojem prijava diskriminacije na radnom mjestu udrugama u odnosu na prijašnje godine.

10. Zaštita ljudskih prava seksualnih i rodni manjina od strane međunarodnih institucija

Izvješće Europske komisije o napretku Republike Hrvatske u 2009. godini

U izvješću Europske komisije već se treću godinu zaredom navodi da u Republici Hrvatskoj nije bilo napretka vezano za implementaciju zakonodavstva koje se tiče zločina iz mržnje. Također je navedeno da nije bilo osuda za kazneno djelo poticanja na rasnu i drugu mržnju. Poseban naglasak stavljen je na činjenicu da je potrebno više raditi na suzbijanju diskriminacije na temelju seksualne orijentacije. Nadalje, istaknuto je da su lezbijke, gejevi i biseksualne osobe izložene prijetnjama i napadima te da mnogi slučajevi nisu adekvatno procesuirani od strane policije i pravosuđa i da velik broj slučajeva ostaje neprijavljen.

Europski parlament podržao Direktivu o suzbijanju diskriminacije

Dana 2. travnja 2009. godine Europski parlament usvojio je izvješće kojim je podržao uvođenje nove antidiskriminacijske direktive Europske unije koja bi zabranila diskriminaciju na temelju dobi, invaliditeta, vjere i seksualne orijentacije u svim područjima osim zapošljavanja (to je područje već uređeno Direktivom Vijeća 78/2000). Zastupnici Europskog parlamenta poslali su snažnu poruku Vijeću Europske unije da diskriminacija mora biti iskorijenjena te da je nova direktiva najbolji način da se to učini.

Ugovor iz Lisabona stupio na snagu

Ugovor iz Lisabona o izmjenama i dopunama Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o uspostavi Europske zajednice potpisan je u Lisabonu 13. prosinca 2007. godine s ciljem rješavanja pitanja daljnjeg institucionalnog funkcioniranja Europske unije. Lisabonski ugovor dopunjuje postojeće ugovore o Europskoj uniji i Europskoj zajednici, ne zamjenjujući ih. Ugovor je stupio na snagu 1. prosinca 2009. godine, nakon što je prošao proces ratifikacije u svim državama članicama EU-a. Lisabonski ugovor uveo je i pravno obvezujuću povelju o ljudskim pravima Unije, Povelju o temeljnim pravima.

Članak 21. Povelje o temeljnim pravima glasi:

Svaka diskriminacija, po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, etničko ili socijalno porijeklo, genetičke osobine, jezik, religija ili vjera, političko ili drugo uvjerenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili seksualna orijentacija, zabranjena je.

Lisabonski ugovor je ojačao obvezu institucija Europske unije i zemalja članica u vezi sa suzbijanjem diskriminacije, između ostaloga na temelju seksualne orijentacije, kroz politiku i djelovanje.

Izvješće povjerenika Vijeća Europe za ljudska prava o ljudskim pravima u odnosu na rodni identitet

Dana 29. srpnja 2009. godine Thomas Hammarberg, povjerenik Vijeća Europe za ljudska prava, objavio je izvješće o ljudskim pravima u odnosu na rodni identitet, u kojemu upućuje zemlje članice Vijeća Europe na potrebu zaštite specifičnih ljudskih prava koja se tiču spolnog identiteta. Razlog za izradu izvješća utemeljen je na činjenici da je pravo na izražavanje rodnog identiteta jedno od ključnih aspekata prava na život. Prema izvješću povjerenika, ljudska prava transrodnih osoba dugo su bila ignorirana i zanemarena, premda se radi o problemima koji su ozbiljni i specifični za jednu grupu ljudi. Transrodne osobe često proživljavaju visok stupanj diskriminacije, netolerancije i nasilja. Njihova osnovna ljudska prava su ugrožena, uključujući i pravo na život, pravo na integritet i pravo na zdravlje. Prava transrodnih osoba odnose se na „preoperativne“ i „postoperativne“ transrodne osobe, ali i osobe koje izaberu da se ne podvrgavaju hormonalnim terapijama ili operativnim zahvatima.

Izvješće Thomasa Hammarberga utemeljeno je na brojnim međunarodnim dokumentima koje je Republika Hrvatska obvezna poštivati, počevši od UN-ove Konvencije o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, direktiva EU-a koje primjenjuju princip jednakog tretmana muškaraca i žena, do Yogyakartskih načela za primjenu ljudskih prava u odnosu na seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

U izvješću se navodi da je mogućnost pokretanja postupaka za promjenu spola i imena u identifikacijskim dokumentima ključna za transrodnu osobu kako bi živjela u skladu s izabranim rodnim identitetom. Naime, mogućnost življenja u izabranom rodnom identitetu, koji bi bio i pravno prepoznat, uvjetovana je identifikacijskim dokumentima koji su potrebni u svakodnevnom životu. Često dugotrajni administrativni postupci povezani s promjenom imena i priznanjem spola rezultiraju nemogućnošću putovanja izvan države, a mogu dovesti i do ograničavanja sudjelovanja u naobrazbi ili mogućnosti zaposlenja, odnosno ograničavaju u svim područjima gdje je potrebno predati rodni list ili druge dokumente na kojima je iskazan spol. To znači da su transrodne osobe bez ispravne dokumentacije efektivno spriječene u sudjelovanju na tržištu rada, što posljedično dovodi do nezaposlenosti.

Pravno priznanje treba biti ostvarivo i za transrodne osobe koje iz nekog razloga ne mogu ili ne žele proći iskustvo hormonalne terapije ili operativnih zahvata.

Ured povjerenika zaprimio je mnoga izvješća transrodnih osoba koje su, zbog nedostatka dokumentacije, izložene diskriminaciji i isključivanju iz društva do zabrinjavajućih razmjera. Ključno je napomenuti da, čak i kad osoba uspješno riješi pravno priznanje novog spola, još se uvijek susreće s mnogim praktičnim

problemima u okviru institucija kao što su bolnice, policija ili zatvor. UN-ovi specijalni izvjestitelji ukazali su na slučajeve grubih povreda ljudskih prava transrodnih osoba, uključujući pravo na život. Zbog toga se članicama Vijeća Europe daju čak šezdeset i četiri preporuke prema kojima bi trebale primijeniti nediskriminirajuće međunarodne standarde u zaštiti ljudskih prava, uvesti u kazneno zakonodavstvo specifičnu zaštitu za transrodne osobe u zločinima iz mržnje, razviti učinkovitu proceduru u promjeni spola i imena u rodnim listovima, identifikacijskim dokumentima, putovnicama i slično, učiniti dostupnim mjere zdravstvene zaštite i niz drugih preporuka koje su sadržane i u presudama Europskog suda za ljudska prava kao izvoru prava.

11. Buduće aktivnosti Lezbijske grupe Kontra

Pružanje izravne pravne pomoći LGBT osobama koje su doživjele diskriminaciju ili nasilje na temelju svoje spolne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja;

- Suradnja s policijom, državnim odvjetništvima i sudovima u vezi sa suzbijanjem zločina iz mržnje;
- Javno zagovaranje za strože sankcije za zločine iz mržnje te bolju zakonsku definiciju i sankcioniranje govora mržnje;
- Zagovaranje za uvođenje antidiskriminacijskih odredbi na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja u Ustav i sve relevantne zakonske propise;
- Zagovaranje za izmjene zakona s ciljem zaštite prava na poštovanje privatnog života transrodnih osoba (zakonsko priznanje novog imena i spola);
- Zagovaranje za izjednačavanje istospolnih parova s raznospolnima u pogledu prava koja proizlaze iz braka i izvanbračne zajednice;
- Rad sa sindikatima i poslodavcima u vezi sa zaštitom od diskriminacije na radnom mjestu za LGBT osobe; Razvoj sudske prakse kroz podizanje udruženih tužbi i sudjelovanje u svojstvu umješaka u parničnim postupcima za zaštitu od diskriminacije sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije.

12. Zahtjevi prema državnim institucijama

Kako bi se što kvalitetnije zaštitila prava seksualnih i rodnih manjina u RH, pozivamo nadležne institucije da poduzmu sljedeće mjere:

- ukinu diskriminaciju istospolnih partnera/-ica osiguravajući im prava i dužnosti dostupne raznospolnim partnerima/-icama kroz institucije braka i izvanbračne zajednice;
- uvedu strože sankcije za zločine iz mržnje te bolju zakonsku regulativu za sankcioniranje govora mržnje isključivo u sferi kaznenog zakonodavstva, i da osiguraju njihovu provedbu;
- da što prije uvrste zabranu diskriminacije na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta u Ustav RH i sve preostale relevantne zakone;
- uvedu zaštitne mehanizme u relevantne zakone kako bi se zaštitilo pravo na poštovanje privatnog života transrodnih osoba;
- pojačaju institucionalnu zaštitu prava seksualnih i rodnih manjina;
- dosljedno provode antidiskriminacijske zakone i politike;
- uvedu u osnovne i srednje škole seksualnu edukaciju u sklopu koje će se objektivno govoriti o seksualnosti i spolnim i rodnim manjinama te da preuzmu odgovornost za njezinu provedbu.